

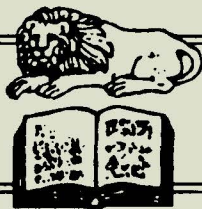

Jeromos füzetek

Bibliatudomány – Bibliaapostolság

40. szám

Aratás, 2000

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat
Budapest, 2000

Tartalomjegyzék

Nyár (Vágvölgyi Éva felv.)	címlap
Ajánlás	1
Csendes percek (Vágvölgyi É.)	2
Babilóni történelem Dániel könyvében 2. (Komoróczy Géza)	3
Élő Ige Bibliaiskola, 30. óra	19
Támpontok a csoportos szentírásolvasáshoz (C. Mesters)	29
Olvasóink kérdezik (Székely János)	31
Innen-onnan (Székely István)	33
A Szentírás az életemben (vallomások)	35
Társulatunk életéből	37
Kiadványaink	borító

J e r o m o s f ü z e t e k
az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig ☎ 332-22-60

A szerkesztőbizottság tagjai:

Székely István, Tarjányi Béla, Thorday Attila, Vágvölgyi Éva

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Grafika: Vágvölgyi Éva

Nyomda: Gödi Print Kft.

Ajánlás

A Biblia sajtószerű üzenettel rendelkezik, amennyiben a „szent hely” témáját az üdvösségtörténet távlatába helyezi... Az izraeli zarándok tekintete a templom felé fordul, és nagy öröm tölti el, amikor elérkezik arra a helyre, ahol Isten hajlékot vett: „Öröm töltött el, amikor jelezték: indulunk az Ur házába! Lábnk már átlépi kapuidat, Jeruzsálem” (Zsolt 122,1-2).

Az Újszövetségben a szent helynek ez a koncentrációja Krisztusban éri el csúcspontját, aki immár személyében az új templom (vö. Jn 2,21), akiben az Istenség egész teljessége lakik (Kol 2,9). Eljövételével a kultikus tisztelet alapvetően túlszárnyalja az anyagi templom falait, hogy imádássá váljon „lélekben és igazságban” (Jn 4,24). Az Újszövetség Krisztusban az Egyházat is templomnak tekinti (vö. 1 Kor 3,17), sőt Krisztus minden tanítványát is, amennyiben a Szentlélek lakozik bennük (vö. 1 Kor 6,19; Róm 8,11). Mindez természetesen nem zárja ki, hogy a keresztényeknek kultikus helyeik legyenek, amint azt az Egyház történelme bizonyítja. Nem szabad azonban elfelednünk, hogy ezek jellege teljes mértékben az istentiszteleti életet és a testvéri közösséget szolgálja, annak tudatában, hogy Isten jelenléte természeténél fogva nem zárható be semmiféle helyre, minthogy mindent áthat, minthogy Krisztusban van kifejeződésének és szétszórásának teljessége.

A megtestesülés misztériuma tehát újraértelmezi a „szent hely” egyetemes tapasztalatát.

II. János Pál pápa levele 1999. június 29-én
„Mindazoknak, akik a nagy jubileum hittel való megünneplésére készülnek.” (Id.: Távlatok 2000/1,28-29.o.)

Gondolatok a szeretetről

Szeretni annyit jelent, mint szolgálni. Szolgálni annyit jelent, mint apránként elcserélni önmagam arra, akit vagy amit szeretek. Amit egyszer odaadtam, nem kérhetem vissza, az már elcserélődött valaki vagy valami másra. No de én, velem közben mi lesz, lassanként megszűnök létezni? Nem, pont az ellenkezője történik: ebben az elcserélődésben, ebben a magam elvesztésében születek meg. Ha ez így van, akkor nagyon sok meg nem született ember mászkál a világban és keresi önmagát. És persze sohasem találja meg.

Szeretni valakit azt jelenti: szépnek találni, elfogadni olyan-
nak, amilyen, örülni neki úgy, ahogy van.

A szeretet a lélek tüze. Ha tettek nem táplálják, kialszik.

»Ha többé már nem adsz, akkor akár semmit sem adtál volna« (Exupéry, Citadella, CXCVI). A szeretet, amely térhez és időhöz van kötve, nem szeretet. Ha ma nem szeretlek, tegnap sem szerettelek. Ha egy folyamat megszakad, mint az elszakadt szál a hurkolásban, visszafelé is lebomlik, elenyészik. Ha a szeretet megszakad, mindaz amit addig tettünk, felbomlik, elenyészik.

Szeretni nem annyit jelent, mint kedvesnek lenni.

Szeretni annyit jelent, mint kivirágoztatni a kegyelem virágát a másokban.

A *kegyelem* az Isten szeretete. Aki a kegyelem állapotában van, az az Isten szeretetében van. Tudom, hogy Isten szeret, érzékelem ezt a szeretetet, mint ahogy a fényt érzékelem – ez a kegyelem. A kegyelem állapotában lenni, azt jelenti, hogy ebben a vilá-gosságban lenni. Ha elfordulok ettől a szeretettől, nem vagyok a kegyelem állapotában, mint ahogy, ha elfordulok a fénytől, sötétben leszek. A kegyelem, az Isten szeretete mindig van, csak rajtam áll, hogy odafordulok vagy sem.

Havva

Komoróczy Géza

Babylóni történelem Dániel könyvében¹ (2)

A történeti háttér külön érdekességére már nagyon régen felfigyeltek többen is, akik a XIX. század utolsó harmadában egyre inkább feltárulkozó babylóni ékirásos szövegekkel foglalkoztak. Nem sokkal a második világháború előtt aztán egy német assziriológus, Wolfram (Freiherr) von Soden, egy tanulmányában már egyértelműen a babylóni történeti eseményekhez és ezek szóbeli legendáihoz kapcsolta a Nebukhadneccar sivatagi számkivettségéről szóló bibliai elbeszélést. Ez a tudós lutheránus teológus családból származott,² annak idején egy kicsit megperzselte a nemzetiszocialista fajelmélet, de a tudományban olyan jelentős egyéniségnek számított, hogy az assziriológiában soha senki nem vonta kétségbe autenticitását. A protestáns Biblia-értelmezés hagyományaiból kiindulva értékes tanulmányokat tett közzé a héber Bibliáról is.³ Nos, von Soden fölfigyelt arra, hogy Nebukhadneccar számkivettségének története, minden mitologikus színezete mellett is, nagyon erősen emlékeztet az utolsó babylóni király történetének egyik fontos mozzanatára.⁴ A Nebukhadneccarról szóló elbeszélést a babylóni Nabú-naid történetével hozta kapcsolatba.

Nabú-naid, az utolsó babylóni király (i. e. 555–539),⁵ a médek, illetve a perzsa Nagy Kúrosz – régies magyar bibliai nevén Círus(z) –

¹ Előadás a Bibliaközpontban 1999. május 12-én. – Az előadás magnetofonra fölvelt szövegét, amelyet a Bibliaközpont munkatársainak szíveségéből leírva kaptam kézhez, a nyomtatott közlés számára átviteltam, némileg kiegészítettem, de nem írtam helyette igazi tanulmányt: nem töröltem belőle a rögtönzött szóbeliség néhány elemét: kitérőket, kívülre utalásokat stb., ezek talán írásban sem hatnak megbocsáthatatlanul henyén. – Ezúton is köszönetet mondok Tarjányi Béla professzornak a meghívásért és a szívélyes fogadtatásért.

² Fia volt az újszövetségi szövegkritikában nagy érdemeket szerző Hermann von Sodennek.

³ Egy részük kötetbe gyűjtve: *Bibel und Alter Orient: Altorientalische Beiträge zum Alten Testament von Wolfram von Soden*, hrsg. von H.-P. Müller (Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft. Beihefte, 162) (Berlin: Gruyter, 1985).

⁴ Wolfram von Soden, „Eine babylonische Volksüberlieferung von Nabonid in den Danielerzählungen”, *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft*, 53 (1935), 81–89.

⁵ Jó történeti összefoglalás: Donald J. Wiseman, in: John Boardman, *et al.*, Eds., *The Cambridge Ancient History*, Second Edition, III, Part 2 (Cambridge University Press, 1991), 243–251. Gazdagon dokumentált, hiteles arcképet rajzol személyiségéről Paul-Alain Beaulieu, *The Reign of Nabonidus, King of Babylon (556–539 B.C.)* (1989); uő, „King Nabonidus and the Neo-Babylonian Empire”, in: Jack M. Sasson, Ed., *Civilizations*

birodalmának fenyegető árnyékában egészen sajátos stratégiát választott. Alig pár évvel a trónralépése után, uralkodása 3. évében (i. e. 553 nyarán) elvonult, kíséretével és a hadsereggel – annak egyik részével – együtt, „Amurru”-ba: Szíriába és Arábiába, Dél-Arábiában eljutott egészen *Dadamu* (a Bibliából is jól ismert Dedán / el-Ola) és *Jatribu* (a későbbi Medina) környékéig, és valami 10 éven át itt élt, a teimai (a Bibliában: Téma) oázisban.⁶ Nyilván harcolt is a helybeliek ellen; az egyik ékirásos szöveg említi, hogy vele tartott a hadsereg, és a király „kardjával megölte Teima királyát, levágta a lakosság állatait”, bár effajta eseményekről közelebbit nem tudunk, továbbá hogy Teima pálmafákkal virágzó oázisában „berendezte a székhelyét”, palotát épített magának.⁷ Amikor Nabú-naid eltávozott Babylónból, a fiát mint trónörököszt hagyta hátra, mint kormányzót – ő az a Bél-sar-uszur, akit Dániel könyve a lakoma-jelenetben királynak nevez. Babylónban az élet az addigi mederben folyt tovább, a templomi áldozatokat a szokásos módon elvégezték.

Babylónban sokan úgy tartották, hogy Nabú-naid bolond, mert elment a távoli Arábiába, de komolyan haragudtak rá azért, mert Mardukkal és az ősi babylóni istenekkel szemben a Hold-isten kultuszát részesítette előnyben. Babylóniában, az ősi Ur városban (a Bibliában: Ur-Kaszdim, Gen 11,28 stb.) – évezredes hagyományt fölelevenítve – a saját leányát tette meg Szín Hold-isten papnőjének.⁸ Szín egyébként jelen volt a babylóni pantheonban is, de Nabú-naid főként a harráni Színt tisztelte,⁹ és ez az isten idegen volt a babylóniak számára.¹⁰ Átrendezte Szín javára a babylóni pantheont: theológiájában Szín, Samas és Istar voltak a legfőbb istenek, a Hold, a Nap és az Esthajnalcsillag, és az utóbbi kettő nála Szín gyermekei. Babylónban mindezt nem lehetett másképpen értékelni, mint Marduk féltreszorítását. A Marduk-papság határozottan Nabú-naid ellen fordult.¹¹

---

of the Ancient Near East, II (New York: Charles Scribner's Sons, 1995), 969–979.

⁶ Ez a térség közvetlenül szomszédos a Hedzsázzal, ahol az iszlám keletkezett.

⁷ Teimában ásátások is igazolták Nabú-naid építkezését. G. Bawden, Ch. Eden & R. Miller, „Preliminary Archaeological Excavations at Tayma”, *Atlat. The Journal of Saudi Arabian Archaeology*, 4 (1980), 69–106.

⁸ Komoróczy Géza, „Nabú-na'id felirata lányának Sîn-papnővé szenteléséről”, *Antik Tanulmányok*, 11 (1964), pp. 148–155.

⁹ Julius Lewy, „The Late Assyro-Babylonian Cult of the Moon and Its Culmination at the Time of Nabonidus”, *Hebrew Union College Annual*, 19 (1945/46), 405–489.

¹⁰ Tamara M. Green, *The City of the Moon-God. Religious Traditions of Harran* (Religions in the Graeco-Roman World, 114) (Leiden, etc.: E. J. Brill, 1992).

¹¹ Amélie Kuhrt, „Nabonidus and the Priesthood of Babylon”, in: Mary Beard & John

☞ Nabú-naid elhatározása mögött, hogy áttesszi székhelyét Arábiába, kettős megfontolás állhatott. Nagyon nehéz azt hinni, hogy egy ilyen, a vallással teljesen átítatott kultúrában, mint az ókori Kelet, valaki mérőben racionális politikai megfontolásokból hoz döntést az államvallás ügyében. A király, aki minden döntésében erősen függött az előjelektől, és istenei szándékát általuk próbálta feltárni; akinek az anyja éppen Harránból való volt, és aki talán maga is itt született, a városban, Észak-Mezopotámiában, a szíriai térségben (a Bibliában: Arám): Nabú-naid bizonyára úgy érezte, hogy a Hold-isten erősebb és hatalmasabb, mint Marduk, aki már régóta Babylón, mondhatnánk, hivatalos istenségének számított. Marduk hatalmát csak Babylónban tartották minden más isten hatalma fölött állónak: Színt ellenben elismerte az egész világ. Dél-Arábia vallásosságának, ez minden kultikus emlékből és feliratból kiolvasható, a Hold-isten tisztelete állt a középpontjában. Nabú-naid Dél-Arábiában is Színt kereste fel. A Hold-isten neve ott ez volt: *Ilteri / Sahar*.

☞ A király politikai célja, nem kétséges, az volt, hogy országának megszerezze a biztonságot. AsszírIA felszámolása (i. e. 605) óta két hatalom osztozott az Elő-Ázsia fölötti uralomban: Babylón és a médek. Harrán méd kézen volt. Nabú-naid elsőrendű feladatnak tekintette, éppen politikai célja érdekében, hogy újjáépítse a Hold-isten templomát Harránban, és ezzel megszerezze a hatalmas isten támogatását. Lehetséges, hogy a várost nem az Euphratész mentén akarta megközelíteni, a hagyományos útvonalon, amely ebben az időben a babylóni és a méd területek határvonala volt, hanem Dél-Szíria–Arábia felől.

☞ Amikor Babylóniát külső veszedelem fenyegette, az volt a szokás, hogy az ország összes isteneit, az istenek valamennyi szobrát Babylónba hozzák: védjék meg az országot *viribus unitis*, egyesült erővel. Most azonban a király Marduk helyett más istenbe helyezte a bizalmát, és elhagyta a várost. Nélküle nem lehetett megtartani az újévi ünnepeket, a világ teremtésének és a király beiktatásának rituális megismétlését. Marduk nem vonult ki az újévi ünnepekre. Nabú isten nem ment Babylónba, hogy részt vegyen a szent felvonuláson. Nabú-naid vallási és politikai döntése gyengítette a babylóni istenek erejét. A Marduk-papság a király ellen fordult.

Nabú-naid távozása után nem sokkal változások következtek be Irán hatalmi viszonyaiban. Talán a babylóni politika is hozzájárult

ahhoz, hogy a hatalmas Média ellen lázadások törtek ki a meghódított területeken. Fellázadt Perszisz királya is: Kürosz. Ő bizonyult az erősebbnek. Nabú-naid már két vagy három éve távol volt Babylóntól, amikor Kürosz megdöntötte a méd Asztüagész uralmát (i. e. 550/549), és gyors ütemben megszerezte magának Média korábbi kis-ázsiai birtokait is. Harrán mintegy megnyílt Nabú-naid előtt. A királynak első dolga volt, hogy a felszabadult városban újjáépítette Szin isten templomát.¹² Mivel a perzsa támadás is Kis-Ázsia, illetve a szíriai térség felől fenyegetett, Nabú-naid kezdetben úgy gondolhatta, hogy Arábiából, ebből a *puffer*-országból a hatalmas harráni Hold-isten segítségével akár Babylón is könnyebben meg tudja védeni, mint magában a városban.¹³ Amikor az országot a perzsák támadása már közvetlenül fenyegette, Nabú-naid végül visszatért Arábiából (i. e. 543/542). De már nem maradt elég ideje a felkészülésre. Visszatérése után három évvel megindult Kürosz támadása. A perzsa hadsereg két nyertes ütközet után harc nélkül megszállta Babylónt (i. e. 539. október 12), alig több mint két hét múlva bevonult maga Kürosz is (október 29), a város a felszabadítót köszöntötte benne.

Akkád nyelven fennmaradt egy ékírásos szöveg, terjedelmes akkád nyelvű vers,¹⁴ amelyben felismerhető a babylóni Marduk-papság politikai propagandája Nabú-naid ellen. A Marduk-papok gúnyolták Nabú-naidot. Ez a szöveg esztelennek mondja őt, éppen úgy, mint ahogyan Dániel könyve (4) jellemzi Nebukhadneccart. Olyan királynak, aki elhagyta Mardukot. Igazuk volt a babylóniaknak: Nabú-naid tényleg más istenekben bízott.

A Nabú-naid ellen írt akkád szöveget tanulmányozta von Soden, és ekkor ismerte fel, hogy Nebukhadneccar háborodottsága és sivatagi számkivetettsége Dániel könyvének 4. fejezetében ugyanazokból az elemekből van felépítve, mint a babylóni Marduk-papok politikai és vallási támadása Nabú-naid ellen.

Ez a felismerés jóformán észrevétlen assziriológiai értekezés maradt egy bibliai tudományos folyóirat hasábjain mindaddig, amíg a holt-tengeri tekercsek között, a 4. számú barlangban, amelyben a legtöbb kis

---

¹² Felirata az Ehulhul újjáépítéséről magyarul in: *Ókori keleti történeti chrestomathia* (Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999), 234–236 (Komoróczy Géza fordítása). – A templom nevének jelentése: „Ház: örvendezés.”

¹³ Wilfred G. Lambert, „Nabonidus in Arabia”, *Proceedings of the Fifth Seminar for Arabian Studies* (London, 1972), 53–64.

¹⁴ Sidney Smith, *Babylonian Historical Texts relating to the Capture and Downfall of Babylon* (London, 1924), 83 skk., Pll. V–X: „A Persian Verse Account of Nabonidus”.

kézirat-töredéket megtalálták, elő nem került egy arámi nyelvű szöveg, négy pici töredék (4Q242, fragmm. 1-4), amelyeknek a szövege azonban összeilleszthető volt, bár töredék maradt így is. Az 1950-es évek közepén Jozef T. Milik publikálta ezt a szöveget.¹⁵ Milik lengyel származású katolikus biblikus tudós volt, külföldön élt, konfliktusa támadt az egyházi hivatalossággal, és eltávolodott a rendjétől is, de azért élete végéig a maga módján a róm. kat. Egyház tudományos horizontján helyezte el magát. Nagyon kitűnő ember volt, azt mondják, egy kicsit komisz természetű, de ez megbocsátható, valójában a régi szövegek világában élt. Amint Milik kiadta a qumráni szöveget, rögvest nagy irodalma támadt. A szövegnek az a modern – jóllehet a kezdő szavaira támaszkodó és biblikus hangulatú – címe, hogy Nabúnaj imája.¹⁶ A Nabúnaj név ugyanaz, mint Nabú-naid. Az arámi szöveg beszédmódja egyes szám első személy: Én, Nabúnaj, kiütéssel voltam megverve... stb. A szöveg nagyon töredékes, magyarrá én még az 1960-as években lefordítottam,¹⁷ később megjelent a holt-tengeri fordítás-kötetemben is,¹⁸ legutóbb pedig a Pázmány Péter Katolikus Egyetem által kiadott munkában.¹⁹

A szövegben arról van szó, hogy Nabúnajt, Bábel királyát kiütés támadta meg, hét éven át Taimánban (Teima) élt bűne miatt, de a fogságban (*galut*) élő zsidók egyike, egy jövendőmondó, a Legfelsőbb Isten hatalmával meggyógyította. Bűne az volt, hogy az ezüst, arany, érc, vas, fa, kő, agyag isteneket tisztelte, úgy vélte, hogy ezek istenek. A megszabadulást az hozta, hogy hivatalos formában elkötelezte magát a Legfelsőbb Isten tisztelete és magasztalása mellett.

Teljesen világos, hogy itt Dániel könyve 4. fejezetének egy sajátos változatával van dolgunk. Mondhatni, a Nabúnaj imája az összekapcsoló láncszem a babylóni Nabú-naid király története és Dániel könyvének Nebukhadneccarja között.

¹⁵ „Prière de Nabonide et autres écrits d'un cycle de Daniel”, *Revue Biblique*, 63 (1956), 407–415.

¹⁶ Definitív tudományos kiadás: John Collins, in: *Qumran Cave 4, XVII: Parabiblical Texts, Part 3* (Discoveries in the Judaean Desert, 22) (Oxford: Clarendon Press, 1996), 83–93, és Pl. VI, a korábbi irodalommal. Kényelmes új szövegkiadás, angol fordítással: Florentino García Martínez & Eibert J. C. Tigchelaar, *The Dead Sea Scrolls. Study Edition, I* (Leiden, etc.: Brill, 1997), 486–488.

¹⁷ *Antik Tanulmányok*, 11 (1964), 292–294.

¹⁸ Komoróczy Géza, *Kiáltó szó a pusztában. A holt-tengeri tekercsek* (Budapest: Osiris Kiadó, 1998), 178 sk.

¹⁹ *A qumráni szövegek magyarul*. Bevezette, fordította, a jegyzeteket készítette Fröhlich Ida (*Studia orientalia*, 1) (Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 1998), 205 sk.

A qumráni lelet megerősítette, hogy Nebukhadneccar alakja Dániel könyve 4. fejezetében valóban a babylóni történeti hagyományokhoz kapcsolódik,²⁰ és hogy a zavart elméjű Nebukhadneccar történetének Nabú-naid története volt a forrása.²¹ A lelet ebben a tekintetben tehát bizonyosságot hozott. Nabúnaj imájának arámi nyelve megoldotta azt a problémát is, hogy honnan ered az arámi nyelvű rész Dániel könyvében, mi volt ennek a résznek az eredeti nyelve. Legalábbis a 4. fejezet esetében bizonyos, hogy Dániel könyvének arámi szövege mögött egy korábbi arámi nyelvű történet állt. Ez a történet még Nabúnaj körül forgott.

De Nabúnaj imája közelebb vitte a megoldáshoz Dániel könyve nyelvi kettősségének problémáját is. A babylóni eredet magyarázatot ad arra, hogy miért arámi nyelvűek a könyvbe foglalt történetek.

Mindezek után megpróbálom röviden összefoglalni, hogy magam hogyan képzelem el Dániel könyvének keletkezését. Nem térek ki az ezzel kapcsolatos viták és különböző megoldási javaslatok ismertetésére, csak röviden elmondom, hogy az én assziriológiai, babylóni, hebraisztikai ismereteim szerint hogyan keletkezhetett ez a könyv.

A fogság alatt a babylóni zsidók társadalmi helyzetüknek megfelelően beilleszkedtek a babylóni társadalomba: integrálódtak. Azok, akik a királyi udvar közelében voltak, inkább. Jellemző például, hogy a király környezetéből kikerülő zsidók, akik az V. század elején mint perzsa emisszáriusok vagy követek mentek haza, babylóni nevet viseltek. Az ilyeneknek már Nehemja könyvében is babylóni nevük van. Zerubábel nem röstellte azt a nevet viselni, hogy „babylóni ivadék”: a *Zer-Bábili* ezt jelenti akkádul. Volt zsidó neve is, de a hivatalos neve a babylóni volt. Ez a gyakorlat egyébként általános a diaszporában élő zsidóságnál. A vallástartó zsidó személyiségek is rendszerint csak rituális alkalmakkor használják a „zsinagógai nevet”, vagyis héber nevüket, például, a Tóra-olvasáshoz való felszólítás szövegében vagy sírkövük héber feliratában, egyébként pedig „polgári” nevüket viselik (például, német, angol vagy magyar nevet). Ez részükről egyfelől gesztus, másfelől jele a beilleszkedésnek.

---

²⁰ Ronald H. Sack, „Nebuchadnezzar and Nabonidus in Folklore and History”, *Mesopotamia*, 17 (1982), 67–131; uő, „The Nabonidus Legend”, *Revue d'Assyriologie*, 77 (1983), 59–67.

²¹ Matthias Henze, *The Madness of King Nebuchadnezzar. The Ancient Near Eastern Origins and Early History of Interpretation of Daniel 4* (Journal for the Study of Judaism. Supplements, 61) (Leiden, etc.: Brill, 1999).

Nos, a fogság idején is ez történt, de nem mindenütt és nem mindenkinél egyforma módon. Például, Ezékiel, igaz, még az i. e. VI. század elején, legfeljebb néhány babylóni szót szedett föl, neki a szíve szinte dörömbölt azért, hogy megmaradhasson igazi zsidónak a legszentebb vallási hagyomány szerint. Nem törődött az arámi nyelvvel – jóllehet a mondatain azért észrevenni, hogy körülötte sokan arámiul beszélnek. De ő nem törődött a babylóni kultúrával. Láta a babylóni palotát, a nagy felvonulási út állat-ábrázolásait, és szörnyülködve utalt rájuk beszédeiben. Az ő szíve Jeruzsálemért dobogott. Ezékiel tehát benne élt – de nem illeszkedett be a babylóni társadalomba, nem lett asszimiláns.

A beilleszkedés terén, mint rendszerint, többféle lehetőség állt mindenki előtt. A legfőként kívánatos éppen az volt, amiről még Jeremiás írt Babylóniába (Jer 29): Szolgáljátok annak az országnak a javát, ahová a mi Istenünk telepített titeket, mert ennek az országnak a boldogulásán múlik a ti boldogulásotok is. Akik tehát eszerint éltek, azok babylóniak voltak, annyira, amennyire kellett. Azonosultak a babylóni közhangulattal, ismerték a történeteket, átvették a kurrens vélekedéseket. Mondjuk, ők is elutasították Nabú-naid politikáját. Jól tudták ugyanis, hogy ha Babylón összeomlik, megroppan az ő státusuk is; nekik együtt kellett lélegezniük a babylóni társadalommal. Ilyen módon a zsidó hagyományba is beleívódott a babylóni folklór: a királyok történeti legendái, és a közvélekedés, benne a Marduk-papok áskálódásának, a Nabú-naid ellenes propagandának elemei. Ezeknél a babylóniai zsidóknál kialakult a babylóni történeti folklór sajátos zsidó változata. A talmudi irodalom rengeteg bizonyosságot ad minderről, nagy terjedelemben, igen sok helyen.

Ami a nyelvet illeti, a Nabú-naid alakja körül képződő folklór nyelve eredendően a beszélt nyelv lehetett. Kinél akkád, kinél héber vagy arámi. Nem kétséges, hogy a babylóniai zsidók körében a hébert mint a mindennapi élet nyelvét a perzsa korban lassan felváltotta az arámi; a héber szent nyelv maradt számukra: a szertartások, az imádkozás, a Biblia-olvasás, a Biblia-magyarázat nyelve. Az i. e. IV./III. században pedig már babylóniak, zsidók körében egyaránt leginkább az arámi volt a beszélt nyelv. Az arámi használata gyorsan terjedt írásban is. Tóbit könyve, Henoch, Lévi testamentuma stb. eredeti nyelve az arámi volt. Bár nem került be a Bibliába, de azért ebben az összefüggésben is hivatkozhatom az arámi Ahikár könyvére, ezt, mint Tóbit könyvét is, több szál köti Mezopotámiához, mindkettőt az asszír udvarban játszó-

dó keret-történet, Ahikárt ezenkívül még az is, hogy hősének neve szerepel egy hellénisztikus kori ékirásos katalógusban,²² más királyi írások társaságában, akkád és arámi („*ahlamú*”) nevével („Aba-Enlil-dari, a tudós, akit az ahlamúk Ahuqarinak neveznek”). Az élőbeszéd és az új irodalom nyelve lassan az arámi lett szinte egész Elő-Ázsiában.

Nabú-naid babylóni legendája bekerült a babylóniai zsidók történeti folklórájának anyagába. Az utókor számára Nabú-naid / Nabúnaj neve már egyre kevesebbet mondott.²³ És végül a folklorisztikus hagyományozás törvényei szerint (*affinitás*) a kevésbé ismert név kicserélődött az ismertebbre, talán már Babylóniában.²⁴ És a Második Templom korában a történetet megismerte az egész zsidóság. A Nebukhadneccarhoz tapadó zsidó emlékezet köre kibővült.²⁵ A babylóni zsidók arámi nyelvű történetei az arabiai sivatagban tartózkodó babylóni királyról megmaradtak arámi nyelvűnek Nebukhadneccar-változatukban is. A Nebukhadneccar név örökre átkozott volt minden rendes zsidó számára, ő volt a nagy ellenség. Ha szidni kellett valakit, akkor Nebukhadneccart szidták, no meg Nimródöt. Ez teljesen érthető; ezt a hagyományt vette át, bizonyosan a zsidóságtól, a szír kereszténységtől, és majd az iszlám is. Dániel könyvének 2–6. fejezete azonban nem mérhető Jeruzsálem ostromának leírásaihoz. Ezekben sokkal kevesebb az ellességesség töltete, mint abban, amit a történetírás számon tartott Nebukhadneccar tetteivel kapcsolatban.

---

²² Johannes van Dijk, in: *XVIII. vorläufiger Bericht über die (...) Ausgrabungen in Uruk-Warka* (Berlin: Gebr. Mann, 1962), 44 sk.: verso, 19 sk. sor.

²³ Babylónban I. Dáriusz trónra lépésének évében (i. e. 522) a perzsa uralom ellen felkelő két ellenkirály egyaránt mint Nabú-naid fia lépett fel: a név másfél évtizeddel később még ígéretes lehetett a babylóniak számára. – Iránban Nabú-naid legendája beépült a hajdankori királyokhoz fűződő dicsőséges hagyományokba, arabiai tartózkodásából itt hősi kaland lett. Erről lásd Hildegard Lewy, „The Babylonian Background of the Kay Káús Legend”, *Archiv Orientalní*, 17, II (1949), 28–109.

²⁴ Assziriológusok egy obskurus antik Nebukhadneccar-legenda (Megaszthenész, apud Euszebiosz, *Praeparatio Evangelica*, IX, 41,6) kapcsán már igen korán felfigyeltek arra, hogy Nabú-naid történetében a dél-arabiai epizód Dániel könyvének 4. fejezetében Nebukhadneccar legendájára emlékeztet. Lásd Eberhard Schrader, „Die Sage vom Wahnsinn Nebuchadnezars”, *Jahrbücher für protestantische Theologie*, 4 (1881), 618–629; Paul Riessler, *Das Buch Daniel* (Kurzgefaßter wissenschaftlicher Commentar zu den Heiligen Schriften des Alten Testaments, III, 3, no. 2) (Stuttgart – Wien: Roth, 1899), 43; Hugo Winckler, „Zur inneren Politik im neubabylonischen Reiche” – „Die Zeit der Herstellung Judas”, in: uő, *Altorientalische Forschungen*, II, 2 (Leipzig: Pfeffer, 1900), 193–209, 210–227; Fritz Hommel, „Die Abfassungszeit des Buches Daniel und der Wahnsinn Nabonids”, *Theologisches Literaturblatt*, 23 (1902), 145–150.

²⁵ Ronald H. Sack, *Images of Nebuchadnezzar. The Emergence of a Legend* (Selinsgrove: Susquehanna University Press – London & Toronto: Associated University Presses, 1991).

A befogadó zsidó közeg kissé átalakította a babylóni történetet. Nabúnaj imájában szó sincs többé Hold-istenről, sem a király vallási vagy politikai szándékáról. A sivatagi tartózkodás: az Isten büntetése, fő koszon, vadállatok társaságában. A visszatérést a zsidó Isten elismerése teszi lehetővé. Az elbeszélőnek nem okoz gondot, hogy a sivatagban előteremtse a zsidó jövőmondót. (Az arámi szó *gázér*, szó szerint: „aki eldönt / ítélkezik”. Könnyen átfordítható a Dániel névbe.) Érdemes legalább utalni arra, hogy vannak vélemények, amelyek szerint Arábia térségében talán éppen Nabú-naiddal együtt jelentek meg az első zsidó telepések is.²⁶

A történet alakváltozásainak szkémája tehát ez: Nabú-naid vallási és politikai lépései – a babylóni Marduk-papság támadásai Nabú-naid ellen – Nabú-naid történetének folklorizálódása Babylóniában – a babylóni folklór átalakulása a zsidó hagyományban – arámi nyelvű zsidó gyűjtemény Nabúnaj / Nebukhadneccar udvari történeteiből...

Majd elérkezett az i. e. II. század, és Antiokhosz Epiphanész uralkodása, amelynek gyászos emlékezete maradt fenn a zsidó Biblia – a görög kánon – egyik legkésőbbi könyvében, a Makkabeusok I. könyvében, amely a IV. Antiokhosz elleni felkelés történetét beszéli el. A Makkabeusok felkelését előidéző események – a Szeleukidák által Egyiptomtól megszerzett Palesztina erőteljes hellénizációja – elvezettek Izrael öntudatra ébredéséhez, az újjászületés pedig magával hozta a héber nyelv újjászületését.²⁷ Arámi ide vagy oda, a vallási és kulturális hagyomány hordozója a héber nyelv volt, a szent iratok nyelve, a templomi szertartás nyelve. Aki valamelyest járatos a zsidó kultúra történetében, tudja, hogy a héber, amely a hétköznapi életben legkésőbb a hellénisztikus kor óta már csak második nyelv volt, de megmaradt a zsidóság szent nyelvének: a héber mindig, valahányszor remény nyílt arra, hogy Izrael újjászülessék, hirtelen meglevenedett. Ha nem

²⁶ A folyamatos zsidó jelenlétre – „Nebukhadreccar kora” óta – a zsidó hagyományban is vannak utalások. Mindenesetre, Muhammad (Mohamed) eszmái ugyanebben a térségben alakultak ki, sűrű zsidó közegben – igaz, több mint ezer évvel később.

²⁷ A héber nyelv történetéről lásd Angel Sáenz-Badillos, *A History of the Hebrew Language* (Cambridge University Press, 1993), az i. e. II. századi jelenségekről különösen 128-130. oldalon. A perzsa és hellénisztikus kori nyelvi állapotokról a zsidóknál: W. D. Davies & Louis Finkelstein, Eds., *The Cambridge History of Judaism*, I (Cambridge University Press, 1984), 115–129; Joseph Naveh & Jonas Greenfield, „Hebrew and Aramaic in the Persian Period”; II (1989), 79–114; James Barr, „Hebrew, Aramaic and Greek in the Hellenistic Age”.

zsidó jelenségről beszélnek, azt mondanám, egyiptomiasan,²⁸ hogy ez a nyelv többször is főnixként támadt föl hamvaiból.

Megtörtént ez akár keresztény környezetben is, például a XVII. században, amikor Angliában az anglikán Egyház megújulása révén arra számítottak, hogy hamarosan eljön a világ vége. Ugy gondolták, mindenkinek el kell mennie a Szentföldre, ott eljön a rég várt messiás, és mindenki számára elérkezik a megígért messiási kor. Ebben az időben hirtelen fölélénkült a keresztény hebraisztika,²⁹ s megkezdődött nagy virágzása Angliában, Hollandiában, Németországban. Rómában valamivel korábban indult útjára, az ellenreformáció idején, és más okból, zsidóellenes élel, ti. mint a zsidók megtérítésének hathatós eszköze, de a XVII. században ez a hebraisztika is hozzájárult ahhoz, hogy a héber nyelv és a héber szöveg érdekessé váljék Európában. Csak két nagy nevet említek ebből a korból: Johannes Buxtorf sr.-t,³⁰ aki az európai hebraisztikának és a zsidó tudománynak igen jelentős alakja, és a magyar Johannes Comeniust,³¹ akit ugyancsak a messiási prófécia ígérete, az Izraelbe való visszatérés gondolata foglalkoztatott. Ez volt a héber nyelv feléledésének keresztény ága.

A zsidó világban a héber nyelv többször is megelevenedett már. Amikor a messiást várják, vagy Izrael Állam felállítására készülnek, hirtelen mindenki elkezd tanulni héberül. Héberül lehet tanulni máskor is – de ilyenkor biztosan kell. Elkezdtek héberül írni, beszélni a Róma elleni zsidó háború idején, a Bar Kokhba felkelés idején, az ál-messiás Sabbetaj Cvi mozgalma idején, és ugyanígy a XIX. században, amikor kezdetét vette a *jisuv*, a palesztinai zsidó telepek benépesítése. Ebből a legutóbbi mozgalmából végül kinőtt a cionizmus által Izrael Állam anyanyelvévé választott modern héber, az *ivrit*. A héber nyelv felszár-

---

²⁸ Hérodotosz, II, 73.

²⁹ Pinchas E. Lapide, *Hebräisch in den Kirchen* (Forschungen zum jüdisch-christlichen Dialog, 1) (Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 1976), kül. 89 skk.; Jerome Friedman, *The Most Ancient Testimony. Sixteenth-century Christian-hebraica in the Age of Renaissance Nostalgia* (Athens, OH: Ohio University Press, 1983), kül. 212 skk.; Aaron L. Katchen, *Christian Hebraists and Dutch Rabbis. Seventeenth Century Apologetics and the Study of Maimonides' Mishneh Torah* (Harvard Judaic Texts and Studies, 3) (Cambridge, MA & London: Harvard University Press, 1984), kül. 97 skk. „Millenarianism and Hebraism”; William McKane, *Selected Christian Hebraists* (Cambridge University Press, 1989), kül. 111 skk., 151 skk.

³⁰ Stephen G. Burnett, *From Christian Hebraism to Jewish Studies. Johannes Buxtorf (1564–1629) and Hebrew Learning in the Seventeenth Century* (Leiden, etc.: E. J. Brill, 1996).

³¹ Csalog Eszter [Grüll Tiborné], *Korai keresztény cionizmus és annak kapcsolatai a zsidósággal* (Szakdolgozat, ELTE BTK, 1994).

nyalása a zsidóság újjászületésnek egyik kísérő jelensége kétezer éven át. Nos, ez történt a zsidó világban az i. e. II. században is. A Makka-beusok korában elkezdtek héberül írni.

Véleményem szerint Dániel könyvét abban a sajátos nyelvi alakban, ahogyan ismerjük, ez a rekurzív nyelvváltás hozta létre. A 7. fejezet és az azt követő részek az Antiokhosz Epiphanész korával kezdődő politikai mozgalomnak az eseményeihez kapcsolódnak. Az első látomásos próféciát megírták arámiul, és aztán a homlokukra csaptak: de hiszen nekünk a héber a nyelvünk! – és a továbbiakban folytatták héberül. Illetve, kissé talán pontosabban, azután már héber nyelvű jövendöléseket írtak a mozgalom szolgálatában. A babylóni történetekhez Dániel alakja kapcsolta a jövendölést: ezekben a történetekben a különleges képességű zsidó ifjú kitalálja és megfejtja a király álmait, itt a saját látomását mondja el. Természetes volt, hogy a többi, csak kevéssel későbbi látomást is ehhez az anyaghoz csatolták. Az i. e. II. század két-nyelvű világában nem okozott gondot, hogy az egyik szöveg arámiul van, a többi pedig héberül. És természetes volt az is, hogy héberül írják meg a könyv bevezető fejezetét is, amely mint keret-történet szolgálja a látomások hitelét. Az 1. fejezet története keretbe foglalja a hasonló, de egymástól független elbeszélésekből és látomásokból álló anyagot. Elmondja, hogyan történt, hogy a zsidó nép egyik hűséges fia a babylóni közegben ilyen magasra jutott. Nebukhadneccar álmai szolgálnak bizonyosságul arra, hogy Dániel látomásai mind igazak.

Dániel könyvének babylóni háttere abból a hagyományból rajzolódik ki, hogy a zsidók legnagyobb ellensége, Nebukhadneccar óta, Babel. Nagyobb, mint a fáraó, mert Nebukhadneccar a Templomot pusztította el. Az allegória azóta is eleven. A qumrániak nem sokkal később a *kittim* elnevezést választották helyette, ez latinosan kiteusok, a szó talán egy kelet-ciprusi város, Kition nevéből származik, és a – Palesztinától nyugatra eső – rómaiakra utal; de Qumránban is allegorikus nyelvet használtak. A Makkabeus-kori szerzők számára az ellenséget, a Szeleukida dinasztiát Babilon testesítette meg. A Dániel-könyv nagy példázata tehát az, hogy mi, zsidók, felülkerekedünk a „babylóni” uralmon: a Szeleukidákon. Ilyesformán az a történet, amely a zsidó identitást őrző ifjú tetteit mondja el, az egész zsidó diaszpóra siker-történetévé vált.

Azt gondolom, a mezopotámiai történeti hagyomány megvilágításában ezeken a pontokon látjuk élesebben Dániel könyvének keletkezés-történetét.

* * * * *

Kérdés: Zsuzsanna története, amely csak a katolikus Bibliában szerepel, milyen módon került bele ebbe a könyvbe?

Válasz: Még mielőtt érdemben válaszolnék, engedje meg, hogy kiigazítsam: Zsuzsanna története szerepel a zsidó Bibliában is, de görögül, tehát nem héberül, hanem görögül: az alexandriai zsidók Bibliájában, ez a Septuaginta, itt közvetlenül Dániel könyve előtt található.

Zsuzsanna történetében Dániel mint égi döntőbíró bukkan föl. Az alapja tehát valószínűleg név-asszociáció (Dániel: „Isten a bírám”), kiegészítve azzal, hogy az igazságot csak egy ilyen nagyon okos, sőt, isteni okossággal bíró férfi tudja kideríteni. Zsuzsanna történetében egyébként az igazság kiderítése a „salamoni ítélet” típusához tartozik: egy elszólás jellegű mozzanat fedi fel az igazságot. A zsidó bölcséleti hagyomány az, hogy a bölcsesség (*hokhma*) és a belátás vagy ítélőképesség (*bina*) Istentől való – vagy pedig az isteni bölcsesség áll a háttérben. Ez minden bölcséleti könyvnek *expressis verbis*, azaz kimondott tanítása. De ha valaki a különleges szellemi képességeket nem isteni adománynak tekinti, azt mindenképpen elfogadja, hogy a különleges tehetség valami módon kiemeli az embert a hétköznapi élet szférájából. Ha viszont, mint a Bibliában, az Istentől eredeztetik: a bölcsességet magától értetődően tartják isteni eredetűnek. Az ókori keresztény hagyomány egyenesen isteni substantiának tekinti, szinte önálló létezőnek. (János evangéliumában ez a *logosz*, a szó mint az Isten megnyilvánulása.) Ebben a világképben magától értetődik, hogy Dániel, akinek a babylóniai tudását meghaladó, mert a zsidó Istentől való tudása van, gond nélkül meg tudja oldani az elbeszélés problémáját. Ha egy történetben „Dániel” szerepel, annak biztosan olyan a tudása, hogy az isteni bölcsességet a gyakorlatban is tanúsítja.

Kérdés: Volt-e a Septuagintában fennmaradt szövegtöbbleteknek héber eredetije?

Válasz: A Theodotión-féle fordításban (amelynek töredékeit főként a Hexaplából ismerjük) a nem héber és nem Septuaginta anyag sajátos módon helyezkedik el a zsidó hagyománytörténetben: az ezt lefedő vonulat megvan a maszoréta hagyományban is. Theodotión a Targum Jonátán hagyománynak felel meg. Nem kétséges, hogy a Septuagintában fennmaradt többlet-szövegeknek, illetve a Jeromos által Theodotión nyomán készített fordításoknak volt héber vagy arámi eredetije. Lehet, hogy arámi, lehet, hogy héber, ezt nem könnyű eldönteni, egyévesen nem is lehet, szövege válogatja. Az teljességgel kizárt, hogy az

i. sz. II. századi jámbor zsidó fordítók, mint Aquila vagy Theodotión, akik éppen vallási okokból voltak elégedetlenek a Septuaginta szabababb stílusával, és ezért igazították szorosabban a héber szöveghez: hogy a Biblia görög fordítói kitaláltak volna olyan szövegeket, amelyeknek nincs valami előzménye a héber hagyományban. Az viszont nagyon is lehetséges, hogy Javne (Jamnia) a kanonizáció során némely héber szöveget félretolt. Ilyen értelemben tehát korrektnek tartom a Jeromostól a tridenti zsinatig húzódó keresztény (katolikus) kánoni hagyományt, amely hiteles bibliai szövegnek tekinti a deuterokanonikus iratokat is. De a héber bibliai kánon más. A héber kánon az *Iratok* corpusának összeállításában utólag szelektált, és a mellőzött szövegek többnyire elvesztek. A qumráni könyvtár még gazdagabb volt, ott az utóbb mellőzött szövegek közül is többnek fennmaradt a héber vagy arámi eredetije.

Kérdés: A jamniai zsinat a kezében tartotta-e ezeknek a szövegeknek a héber eredetijét, vagy nem volt meg nekik?

Válasz: Ezt nem tudjuk pontosan. Javnéről, ahol két vagy három generáció vallási tudósai tevékenykedtek, ebben a tekintetben csak annyit tudunk pontosan, amennyi az Énekek éneke kapcsán ott határozattá vált: hogy Rabbi Akiva véleménye szerint „beszennyezi a kezét”, értsd: szent (és ezért nem szabad közvetlenül megérinteni), értsd: beletartozik a kánonba. Az Énekek éneke kanonizációja felől Javne bölcsei döntöttek, ez volt a lezárása az *Iratok* és a héber Biblia kánonjának.

A helyzet az, hogy a deuterokanonikus könyvekből többnyire csak középkori héber másolatok maradtak fenn. Azóta viszont Tóbit (Tóbiás) könyve, illetve Ben Szira héber szövege kifogástalanul dokumentálható a qumráni leletekből. Azt pedig nem lehet tudni, hogy másutt mely könyvek héber eredetije kerül még elő. Ebben a tekintetben maximális bizalommal vagyok a nem héber szövegekben fennmaradt bibliai hagyomány iránt. Még akkor is, ha tudnunk kell, hogy a fordítás során mindig megváltozik egy kicsit a szöveg, és hogy a keresztény fordítók vagy szerkesztők rendszerint saját felfogásukhoz igazították az eredetileg zsidó iratokat.

Megismétlem, hogy jónak tartom, hogy a Káldi–Tarjányi–*Neo-Vulgata* Biblia-fordítás Hieronymus megjegyzései közül egyet-mást ismét belefoglalt a magyar szövegbe, mert ezzel csatlakozott az autentikus Biblia-ismeret több mint másfél évezredes hagyományához. Ez valóban nagyon jó.

Kérdés: Dániel könyvének látomásai melyik hagyományra vezethetők vissza?

Válasz: A legjellegzetesebb látomás talán a csodás trónszék – ezt a szerkezetet csavaros ésszel rakták össze a babylóni palotaművészet elemeiből. Minden oldalán kerék van, és mindegyik előre felé forog. A képzelet-szülte szerkezet nem képzelhető el másképpen, csak úgy, hogy az egyenként „előre” – tehát más-más irányba – forgó kerekek mozgása felhajtó erőt képez. Ez technikailag lehetetlen volt. Itt azonban látomásról van szó. A látomásoknak mindig sajátos nyelve van: a látomások a valóság elemeit sajátosságosan, kaleidoszkóp-szerűen rakják össze. Meghatározott logikával működő, de nem a valóságot leképező leírások. A trónszék és a leírás összes elemei biztosan babylóniak. A zsidó hagyományban először Ezékiel (1,15 skk.) fogalmazott meg hasonlót, később a misztikus irodalomban szerepel.

Komolyra fordítva a szót: tegyük fel, hogy valaki szeretné az isteni minőséget érzékeltetni. Különböző eszközök közül választhat. Az antik templom például kétféle látható eszközt alkalmaz az isteni minőség érzékeltetésére: a templomot, istenszobrot elkülöníti a térben (emlékvénnyre állítja, kerítést állít köréje stb.), illetve a természetesnél sűrűbben körbeülteti különleges növényzettel. Ismerős a kép: ilyenek az Adónisz-kertecskék, a görög templomkertek (temenosz) olajfái. Aki járt Jeruzsálemben, esetleg az Olajfák hegyének lábánál lévő majdnem-új templom sok száz éves olajfa-ligetére is gondolhat. Azt, hogy az Isten jelen van, nem láthatjuk; de ha *tudjuk*, hogy jelen van, ezt ki kell fejeznünk érzékelhető eszközökkel. Az eszközök ritualizált közösségi hagyományra sokféle lehet. Egy spekulatív elme azonban választhat más eszközöket is annak jelzésére, hogy az isteni (a *numinosus*, *das Göttliche*) jelen van és működik a világban. Alkalmazhat agglutinációt, azaz elemek halmozását. Egy istennek nem két szárnya van, mint a madárnak, hanem négy vagy hat, éppen mert ő isten. Az emberi képzelet ezzel akarja érzékeltetni, hogy a természetesnél, a hétóznapi előforduló valóságnál magasabbrendűről beszél. Azt hiszem, ez a kerék-kép is ilyen: a természeteshez hasonló, de annál magasabbrendű valóság érzékeltetésére kialakított eszköz, jellegzetesen a babylóni kultúrában.

Kérdés: Igaz-e, hogy Baltazár lakomájának ismerjük a helyszínét?

Válasz: Igen, igaz. Pontosan tudjuk, hogy melyik teremben játszott le a trónörökös udvari fogadásának jelenete, azaz hogy a zsidó hagyomány vagy a szerző melyik terembe képzelte el a történetet.

A hatalmas babylóni királyi palota-együttesben az ún. Déli palotának öt nagy traktusa volt, és a középső traktusban volt a trónterem, amelyet Nabú-kudurri-uszur épített. A nagy udvar déli oldalán nyílt, hosszú, aránylag keskeny helyiség volt (17 × 52 m). Az udvar felől három bejárata volt, a középső kapu 6 m, a két oldalkapu 4.5 m széles. Az udvari homlokzatot 12.5 m magasan színes mázas csempe borította; egy részletén, a berlini múzeum kiállításán, az eredetinel kisebb méretben rekonstruálva, virágminta keretben, mélykék háttér előtt stilizált datolyapálma törzsek, lombjuk kettős voluta alakú, az oszlopok fölött, keretezéssel elválasztva, kettős virágfriz, alattuk, az alsó mezőben oroszlánok sora, mint a Felvonulási úton. A terem belmagassága 20 méternyire becsülhető. A födém libanoni cédrusgerendákból készült. Magának a teremnek a falait finom fehér gipsz vakolattal vonták be: az erről visszaverődő, mintegy derített fény adta a belső világítást. A terem déli hosszanti oldalán, kettős keretezésű, mély fülkében állt a trónszék. A terem megvan ma is, falai az ásatás és az ezt követő állagmegóvás / helyreállítás után 6–8 méter magasan állnak, csak éppen a födém hiányzik: a cédrusfa gerendák, persze, elpusztultak.

A Dániel könyvében a falra írt szöveg régészeti értelemben, természetesen, nem létezik. Bizonyosak lehetünk abban, hogy Bélsaccar lakomája csak itt lehetett, persze, a szó irodalmi értelmében: a babylóni tróntermet még Nagy Sándor is használta, és antik szerzők leírásai alapján egyértelműen megállapítható, hogy itt rendezték a nagy reprezentatív királyi lakomákat, fogadásokat. Bélsaccar lakomája imaginárius – az imagináció vagy képzelet megalkotta – történet, a lélek a színtere. De a helyszín, ahová a szerző elhelyezte, a Déli palota. Az írás a falon, egyébként arámi nyelvű szöveg, mindhárom szava szójátékba burkolt utalás vagy jövendölés: irodalmi eszköz a félelem, a politikai válság kifejezésére. Eszünkbe juthat Ady verse: „Óh, Istenünk, borzasztó Cethal, / (...) Roppant hátadon táncolunk mi...”³² Tárgyi realitása nincs a Cethalnak; irodalom a *Menetekel* is.

A babylóni Marduk-papság elárulta Nabú-naidot, s feladta Kürosznak a várost. A király sértetlenül került perzsa kézre, és elvitték őt a Perzsa-öböl partvidékére, Karmaniába, mint görög szövegekből tudjuk. Amikor Kürosz bevonult Babylónba, virágot vagy zöld gallyakat szórtak a lába elé,³³ és Marduk papjai babylóni zsoldár-énekekkel köszön-

³² Scheiber Sándor írt emlékezetes cikket róla, in: *Folklor és tárgytörténet*, II (Budapest: A Magyar Izraeliták Országos Képviselője, 1977²), 410–424; III (1984), 577 sk.

³³ Mint majd Nagy Sándornak is; mint ahogyan a bevonuló királynak kijár. Vö. Máté ev.

tötték. Kürosz a babylóniakhoz intézett kiáltványában (agyaghenger-felirat)³⁴ mint a Marduk által kiválasztott igazságos fejedelmet mutatta be önmagát, aki Marduk szavára vonult be Babilónba, aki megmentette a várost a bajtól, és akit a lakosság ragyogó arccal fogadott. Ez a motívum is föllelhető a Bibliában: ez visszhangzik, persze, Marduk nélkül, Jesajánál (Izajás / Ézsaiás), a Vigasztaló (*Paraklétoosz*)³⁵ vagy Babilóni Névtelen (Deutero- / Második-Jesaja) könyvében.³⁶

A lakoma magyarázatához röviden hozzáfűzöm még, hogy *Bélsaccar* és a „méd” *Dárjaves* / Dareiosz összekapcsolása sok fejtörést okozott a könyv történeti hátterének kutatásában. Nem kétséges, hogy nem tartozhatnak össze. De ha a nevektől kissé hátrább lépünk, maga a lakoma talán értelmezhető a babylóni elemek alapján. A történet lényege, egészen elvontan, annyi, hogy a perzsák közvetlenül egy lakoma után, váratlanul foglalták el a várost. A lakoma nyilván ünnepség volt. Gobrúasz és a perzsa csapatok a babylóni naptár szerint *tasritu* 16-án (október 12) hatoltak be a városba. Ez a dátum feltűnően egybeesik a harráni Hold-isten újévi ünnepségének időpontjával. Elő-Ázsia nyugati térségében, tudjuk a ma is használatos zsidó naptárból, az évkezdet őszre esett. Amikor Nabú-naid Arábiából, és már a harráni Színtemplom újjáépítése után, visszaérkezett Babilónba, bevonulása napjával, egyik feliratában ezt hangsúlyosan említi, *tasritu* 17-ét választotta. „Eltelt az év” – mondja a bevonulás után készült királyfelirat; az akkád kifejezés, amelyet használ (*imli sattu*), jelentheti ezt is: „betelt”. Forrásaink szerint Nabú-naidot a perzsa fegyveresek azonnal elfogták. Bél-sar-uszurt soha többé nem említette ékírásos szöveg; őt talán megölték. Nem elképzelhetetlen, hogy az ominózus napon, mert a felirat a falon *omen* volt, előjel: hogy Bél-sar-uszur éppen a harráni Szín újévi ünnepsége alkalmából adott nagyszabású udvari fogadást a Déli palotában.

21,8 stb.

³⁴ Magyarul in: *Ókori keleti történeti chrestomathia* (Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999), 306–308 (Harmatta János fordítása).

³⁵ Vö. Jes 40,1.

³⁶ Jes 41,2; 41,25; 44,28; 45,1 skk.; 46,11; 48,14 skk. stb.

É l ő I g e
BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

**Az Úr Testének megünneplése
az Úr vacsorájában (1 Kor 11,17-33)**

A.) Alapgondolat

Az Úr vacsorájának ünneplése az Egyházban mindig valódi étkezés: Krisztus teste és vére valóban eledelként van jelen és ugyanakkor valódi áldozat. Ezt a két valóságot nem lehet egymástól elválasztani.

Az Úr vacsorájának szerves és alkotó mozzanata a közösség gondolata. Jézus Krisztus testének és vérének elfogyasztásával nemcsak az egyes emberek részesednek Krisztus életéből, hanem a közösség tagjainak egymással való kapcsolata teljesen átváltozik, új közösséggé válnak, Jézus Krisztus egyetlen, pneumatikus testének közösségévé egyesülnek (1 Kor 10,16).

A Szentségnek ezt a hatását nem lehet csupán személyre szóló hátsként elgondolnunk, amelynek révén a hívő az átváltozott kenyér és bor elfogyasztásával személyesen részesedik Jézus Krisztus életében. A szentségben való részesedés a hívők közösségét azzá a jellé változtatja, amely megfogható alakja Isten kegyelmének és üdvözítő szándékának.

B.) Szentírási szöveg: 1 Kor 11,17-33

C.) Bevezetés

A Keresztrefeszített vendégei

1. Jelenet az 1 Kor 11,17-29.33 alapján

Beszélő: Lektor

*Szereplők: számos rabszolga, Sztefanász, Erasztusz, Ticiusz Jusztusz, Kriszpusz, Gájusz, néhány mai ember
(Egy-egy kiscsoport vállalhat egy-egy szerepkört)*

LEKTOR: *Felolvassa az 1 Kor 11,17-29.33-at:*

Az Úr vacsorájának helyes megünneplése **17** A következő intézkedéssel kapcsolatban nem dicsérhetem, hogy nem javatokra, hanem károtokra gyűltök össze. **18** Mert először is úgy hallom, hogy amikor közösgébe gyűltök, szakadások vannak köztetek, és ezt részben el is hiszem. **19** Mert szükséges, hogy megosztottság is legyen köztetek, hogy a kipróbáltak nyilvánvalókká legyenek. **20** Mikor azonban egybegyűltök, az már nem az Úr vacsorájának elköltése, **21** mert étkezés közben mindenki a saját vacsoráját veszi elő, és az egyik éheznek, a másik pedig dőzsöl. **22** Vajon nincsen házatok az evésre és ivásra? Vagy megvetitek Isten egyházát, és megszégyenítitek azokat, akiknek semmijük nincsen? Mit mondjak nektek? Dicsérjelek titeket? Ebben nem dicsérlek!

23 Mert az Úrtól kaptam, amit átadtam nektek, hogy az Úr Jézus azon az éjszakán, amelyen elárulták, fogta a kenyeret, **24** hálát adott, megtörte, és így szólt: *»Ez az én testem, amely értetek adatik. Ezt tegyétek az én emlékezetemre!«* **25** A vacsora után ugyanígy fogta a kelyhet is, és így szólt: *»Ez a kehely az új szövetség {Jer 31,31} az én véremben. Tegyétek ezt, ahányszor csak isszátok, az én emlékezetemre!«* **26** Mert amikor ezt a kenyeret eszitek, és ezt a kelyhet isszátok, az Úr halálát hirdetitek, amíg el nem jön. **27** Aki tehát méltatlanul eszi a kenyeret, vagy issza az Úr kelyhét, vétkezik az Úr teste és vére ellen. **28** Vizsgálja meg tehát az ember önmagát, és úgy egyék a kenyérből és igyék a kehelyből, **29** mert aki úgy eszik és iszik, hogy nem különbözteti meg a testet, saját ítéletét eszi és issza.

33 Ezért, testvéreim, amikor egybegyűltök az étkezésre, várjátok meg egymást. **34** Ha valaki éhes, egyen odahaza, hogy ne ítéletre gyűljetek össze. A többit pedig majd akkor rendezem el, ha odamegyek.

- I. MAI EMBER:** Korintus, görög kikötő- és kereskedőváros, Krisztus után 54-ben, tehát jó húsz évvel az ő kereszthalála után.
- II. MAI EMBER:** Pál apostol öt évvel ezelőtt ott egy keresztény közösséget alapított.

III. MAI EMBER: Ő maga emlékezik meg a lelki szegénységről, amikor így ír a levelében:

LEKTOR: Felolvassa az 1 Kor 1,26-31-et:

26 Mert nézzétek csak meghívásokat, testvérek: nem sok a bölcs test szerint, nem sok a hatalmas, nem sok az előkelő; **27** hanem azt, ami a világ szerint oktan, azt választotta ki Isten, hogy megszegényítse a bölcseseket, és ami a világ szerint gyöngé, azt választotta ki Isten, hogy megszegényítse az erőseket. **28** Ami a világ szerint alacsonyrendű és megvetett, azt választotta ki Isten: azt, ami semmi, hogy azt, ami valami, megsemmisítse, **29** hogy egy ember se dicsekedhessék Isten színe előtt. **30** Általa vagytok ti Krisztus Jézusban, aki Istentől bölcsességünké, igazságunkká, megszentelődésünké és megváltásunkká lett, **31** hogy amint írva van: »Aki dicsekszik, az Úrban dicsekedjék« {Jer 9,22k}.

- I. MAI EMBER:** Ez azt jelenti, hogy a közösségben sok rabszolga, kikötői munkás és egyéb idegenországbeli szegény volt.
- II. MAI EMBER:** Rajtuk kívül csak néhány kereskedő, hivatalnok és polgár volt köztük.
- III. MAI EMBER:** De hallgassuk csak meg, hogyan beszélget egymásközt néhány rabszolga:

Közjáték: Rabszolgák beszélgetnek

- I. RABSZOLGA:** Hé, Trofimusz, mi van ma a kikötőben? Valami nagy felkelés tombol ott! A rabszolgák váratlanul fellázadtak. Nem akarnak többé úgy dolgozni, mint a barmok.
- II. RABSZOLGA:** Láttam, ahogy a kezüket az övükbe dugva az utcán ácsorogtak, és amikor a munkafelügyelő parancsokat osztogatott, kinevették, és a kisűjjukat se mozdították.
- III. RABSZOLGA:** Én meg ott voltam, amikor köveket dobáltak, és amint a kikötői rendőrség megérkezett, vad verekedés tört ki. Mindkét részről vannak sérültek.
- II. RABSZOLGA:** Sőt, én még azt is hallottam, hogy az egyik azt kiáltotta: Gyűjtsuk fel Xenofon hajóját! Nem akarunk többé rabszolgák lenni! Erőszakkal szerezzük meg magunknak a szabadságot!
- I. RABSZOLGA:** Bár mi rabszolgák vagyunk, Jézus Krisztus által nem vagyunk-e mégis ugyanolyan szabadok, mint a többiek?
- II. RABSZOLGA:** Az Úr megszabadított minket. Ebben igazad van. Isten előtt mi is ugyanolyan szabadok vagyunk, mint mások. Krisztusban szabadok vagyunk, egyek és mindnyájan testvérek! Ahogyan Pál tanította nekünk:

LEKTOR: *felolvassa a Gal 3,27b-28-at:*

Krisztust öltöttétek magatokra! **28** Nincs többé zsidó, sem görög, sem szolga, sem szabad, sem férfi, sem nő; mert mindnyájan egy vagytok Krisztus Jézusban.

III. RABSZOLGA: Akkor mégis rabszolga marad az ember?

II. RABSZOLGA: Pál egy szót sem szól erőszakról és lázadásról. Felfordulás? Azt nem! Az nem kereszténység: Isten, az Atya, a békesség Istene.

I. RABSZOLGA: Tehát akkor örökre rabszolgák maradunk?

II. RABSZOLGA: Nem, nem örökre, hiszen maga Isten tesz szabadabbá bennünket. A közösségben már ma is, de egyszer majd a világban is bekövetkezik az a nap, amikor nem lesznek többé rabszolgák.

III. RABSZOLGA: Jöttök ma este a keresztények összejövetelére? Odaát lesz Gájuusz házában.

I. RABSZOLGA: Én jövök, és már előre örülök, mert a polgárok, a hivatalnokok, a műveltek is mind a testvéreink. Ők nem ismernek semmiféle társadalmi korlátot.

II. RABSZOLGA: Ez az egység csak a keresztényeknél létezik.

III. RABSZOLGA: Talán elérkezik az az idő is, amikor a munkafelügyelők hazaengednek bennünket!

II. RABSZOLGA: Akkor ma este!

I. RABSZOLGA: Jó! Akkor a viszontlátásra!

Közzjáték

I. MAI EMBER: Ami igaz, az igaz, de a joggal és az igazságossággal nincs mit tenni, amint ezek a keresztény rabszolgák az uralkodó véleményt szomorú szívvel elismételték: a közösségben szabadok vagyunk, a társadalomban elnyomottak maradunk! Istenre hagyjuk a szabadulásunkat! Ez hülyeség!

II. MAI EMBER: Állj! Akkoriban nem volt más lehetőség, ha hozzáteszszük, hogy az akkori világ császárat Nérónak hívták. Ezzel szemben ma nem lenne szabad, hogy Közép-Európában a tényleges keresztény nyugodtan aludjon, amíg a világban mindenütt rabszolgasorba döntenek embereket, kizsákmányolnak, éhez, kiszolgáltatott, kitiszított embereket, miközben mi Jézus asztalánál az Utolsó Vacsorát ünnepeljük, mint-ha a világban nem létezne semmiféle nyomorúság.

III. MAI EMBER: Én úgy látom: Jézus azt mondta a tanítványainak, amikor leültek az Utolsó Vacsorához: „Ezt tegyétek az én emlékezetemre!” Ahogy nem szabad megfélelkezni semmikor az Utolsó Vacsorai vendég-ségben Jézusról, ugyanúgy nem szabad megfélelkezni a világ szegényei-

ről és elnyomottairól sem. Magát Jézust árulnánk el ezzel, mint Júdás, aki együtt ünnepelt vele az Utolsó Vacsorán.

- I. MAI EMBER:** Ha mi most belehallgatunk néhány jómódúnak a beszélgetésébe a korintusi közösségből, észrevesszük, hogy alig tudják beleképzelni magukat az alsóbb rétegek helyzetébe. Dehát ez minden időben így volt, és talán így is marad egészen az utolsó ítélet napjáig.

Közjáték

SZTEFANÁSZ: Erasztusz, mondd csak, ma este is te fogod vezetni az összejövetelt Gájusz házában?

ERASZTUSZ: Én kész vagyok rá, hogy újra viseljem ezt a tisztséget.

TÍCIUSZ JUSZTUSZ: Én a lehető legjobbnak tartom ezt: mint a római közigazgatás hivatalnokának, gyakorlatod van benne.

ERASZTUSZ: Hát ezt Kriszpuszról is el lehet mondani, hiszen mielőtt Pál öt évvel ezelőtt hozzánk jött, hogy megalapítsa a korintusi közösséget és hogy Krisztushoz vezessen bennünket, ő volt a zsinagóga előjárója.

KRISZPUSZ: Az meglehet, de mégis, mint ahogy azt mindenki tudja, Erasztuszhoz sokkal jobban illik, mivel rég a római hatóság prominens hivatali előjáróságához tartozik.

ERASZTUSZ: Hát, ahogy gondoljátok. Sokan fognak jönni. Valóban áldás nekünk keresztényeknek, hogy Gájusznak ekkora háza van. .

SZTEFANÁSZ: Igen, nagyon megnőtt a közösség. A sok idegenországbeli rabszolga, a kikötői munkások, mind szegény és segítségre szorul és a közösségben otthon érzi magát.

TÍCIUSZ JUSZTUSZ: Csak sajnos gyakran nagyon elkésnek, ezt néha alig tudom elviselni. Pontosságra kell nevelni őket!

KRISZPUSZ: Tudod, gyakran nagyon sokáig tart a munkájuk és ha végre szabad az estéjük, akkor még haza kell menniük átöltözni. Az biztos, hogy én nem szeretnék a bőrükben lenni.

Közjáték ➤ *Rabszolgák beszélgetnek egymással*

➤ *Néhány rabszolga jön jobbról*

I. RABSZOLGA: Először hosszasan feltartott a gazdám, aztán letartóztattott a rendőr azzal, hogy én is résztvettem a lázadásban. Miközben én magánember rabszolgája vagyok. Amíg ezt hajlandó volt végre megérteni!

II. RABSZOLGA: Engem a kikötőben tartóztattak fel, nem tudtam átjönni, el volt zárva az utca.

III. RABSZOLGA: Velünk, rabszolgákkal mindent megtehetnek. Nekem két nehéz szövetbálát kellett még elcipelnem Filippusz táborába.

II. RABSZOLGA: És ott Gájusz házában már régóta együtt vannak.

➤ *Néhány rabszolga jön balról*

IV. RABSZOLGA: Forduljatok vissza! Nem vártak meg bennünket, és mindent megették!

V. RABSZOLGA: Egy darab kenyér sincs már a nagy kosárban!

VI. RABSZOLGA: Jóllaktak az urak.

I. RABSZOLGA: Ezt nevezik közösségnek és emberszeretetnek!

III. RABSZOLGA: Azt hiszem a hivatalnok urak, kereskedők és a többiek már be vannak csípve.

IV. RABSZOLGA: Nem akarnak többé megvárni bennünket!

V. RABSZOLGA: Amint látjátok, visszafordulhatunk.

II. RABSZOLGA: Jézus nevében – megfedelkedtek rólunk...

VI. RABSZOLGA: ... és valóban saját maguk megzabáltak mindent.

I. RABSZOLGA: A keresztények sem jobbak mint mások.

V. RABSZOLGA: Korog a gyomrom! Ők meg jóllaktak és teleítették magukat.

III. RABSZOLGA: Én hazamegyek. Alvás közben elmúlik az éhség.

II. RABSZOLGA: De egy dolgot azért mondanék nektek: ne fordítsunk hátat a közösségnek. Holnap este mind visszajövünk és komolyan elbeszélgetünk a finom urakkal.

LEKTOR: *felolvassa az 1 Kor 11,27-et és a 10,16-17-et:*

27 Aki tehát méltatlanul eszi a kenyeret, vagy issza az Úr kelyhét, vétkezik az Úr teste és vére ellen.

16 Az áldás kelyhe, amelyet megáldunk, nem Krisztus vérében való részesedés? És a kenyér, amelyet megtörünk, nem Krisztus testében való részesedés? **17** Mert egy kenyér, egy test vagyunk sokan, hiszen mindnyájan egy kenyérből részesülünk.

Közjáték ➤ Rabszolgák és polgárok beszélgetnek

ERASZTUSZ: Mivel ma mindenki pontosan meg tudott érkezni, semmi akadály a sincs, hogy megtartsuk a mi közös étkezésünket. Mint mindig, megosztjuk az élelmet, amelyet mindenki lehetősége szerint hozott. Hozzatok a bort, a kenyeret és a gyümölcsöt! Mint mindig, előbb megtörjük a kenyeret és továbbnyújtjuk egymásnak, ahogy az Úr egykor, halála előtt tanítványainak meghagyta. És az étkezés után körbeadjuk a poharat, mindenki a szomszédjának, hogy igyon, s így megemlékezzünk a mi Urunkról, Jézus Krisztusról.

I. RABSZOLGA: Állj meg, kedves testvér, ne hamarkodd el!

III. RABSZOLGA: Mi rabszolgák, előbb beszélni szeretnénk veletek.

II. RABSZOLGA: Mondd csak, Erasztusz, mi mindnyájan testvérek vagyunk?

ERASZTUSZ: A keresztségetek óta megváltoztathatatlanul.

I. RABSZOLGA: Mondd Gájusz, van a te házában fent és lent? Vannak másodrendű keresztyének?

GÁJUSZ: Nem, Krisztus mindnyájunkat megszabadított: nincsenek urak és nincsenek rabszolgák.

III. RABSZOLGA: Hallgass ide Sztefanász! Attól, hogy neked házad van, több vagy mint én, a szegény rabszolga?

SZTEFANÁSZ: Nem! Volt Jézusnak háza? Ó, nem! És mégis ő mindnyájunk Ura.

II. RABSZOLGA: Úgy látszik tehát, hogy mindnyájan egy vagyunk. Akkor miért nem vártatok meg tegnap este?

IV. RABSZOLGA: Miért feledkeztetek meg rólunk...

III. RABSZOLGA: ... és nélkülünk kezdtétek el az étkezést?

II. RABSZOLGA: Figyelj, Tícius Jusstusz testvér, nem gondolod, hogy ez megalázott bennünket, a testvéreidet?

TÍCIUSZ JUSZTUSZ: Nagyon későre járt már! Sok a tennivalónk és kevés az időnk.

KRISZPUSZ: Jaj, testvér, helyes az, hogy Kisztus nevében gyűltünk össze és veszekszünk?

II. RABSZOLGA: Kedves Kriszpusz testvérem, le akarod takarni a konfliktus parazsát, hogy izzon és füstöljön, és egészen megmérgezze a krisztusi testvériséget?

SZTEFANÁSZ: Neked teljesen igazad van, testvérem! Nem szabad az igazságtalanságot egyszerűen a szőnyeg alá söpörnünk. Nekünk itt és most beszélnünk kell erről, mielőtt együtt ünnepelnénk Jézus vacsoráját.

ERASZTUSZ: Tudom, hogy mi nagy hibát követtünk el. Amikor az Úr az első tanítványaival a halála előtti utolsó vacsorát elfogyasztotta, rabszolgakötényt kötött, letérdelt a tanítványai elé, hogy mint egy szolgáló, megmossa a lábukat.

TÍCIUSZ JUSZTUSZ: Amikor ezt tette a tanítványokkal, azt mondta nekik: „Ti is tegyetek úgy, mint én!”

KRISZPUSZ: És néhány órával később elmenekültek, amikor őt a poroszlók a kezük közé kapták és a főtanács elé hurcolták, míg végül a kereszten függött és meghalt.

GÁJUSZ: Így, amikor tegnap nem törődünk többé veletek, az Úrnak adtunk egy dőfést.

SZTEFANÁSZ: Megszentségtelenítettük Isten nevét...

ERASZTUSZ: ... akadályoztuk az Atya uralmát...

TÍCIUSZ JUSZTUSZ: ... és megváltoztattuk az ő akaratát!

KRISZPUSZ: Kérjük Istent, hogy bocsásson meg nekünk!

GÁJUSZ: Kérünk benneteket, bocsássátok meg ezt a vétket!

II. RABSZOLGA: Hogyan maradhatnánk kiengesztelhetetlenek, amikor Isten naponta megbocsátja a mi vétkeinket.

I. RABSZOLGA: Mi Krisztus teste vagyunk, mint Pál mondta, mindnyájan az ő Testének tagjai vagyunk, bár nagyon különbözők, de nélkülözhetetlenek.

LEKTOR: *felolvassa az 1 Kor 12,13-at:*

13 Mi ugyanis mindnyájan egy Lélekben egy testté keresztelkedtünk, akár zsidók, akár görögök, akár szolgák, akár szabadok; és mindnyájunkat egy Lélek itatott át.

III. RABSZOLGA: Ezért törjük meg egymással a kenyeret és adjuk tovább, mivel láthatóvá lett: Mi a Megfeszített vendégei vagyunk. Mi az ő népe vagyunk, és senki sem tud bennünket elválasztani.

II. RABSZOLGA: Gyertek, Gájusz és Erasztusz, és ti többiek! Ő a vacsorájában közösséget ajándékoz nekünk.

2. Pál magyarázata Krisztus testéről

– Az Úr vacsorájában a hívők belépnek Krisztus hatókörébe, részesednek az ő Testéből, de nem csak egyszerűen a felmagasztalt, mennyei Úr testéből, hanem a halálra adott testből, a kereszthalált halt Krisztusból (részesedni Krisztus testéből és véréből: l. 1 Kor 10,16-17 és Róm 6,2-8).

– Pál ezzel bírálja a korintusiak lelkes magatartását, akik egyoldalú módon egyesültek a megdicsőült és mennyei Úrral, és felmentve hitték magukat ennek az életnek a mélypontjai alól, az Úr vacsorájának ünneplésekor is. Pál visszahozza őket ennek az életnek a talajára: aki az Úr vacsoráján részesedni akar Krisztus életéből, de nem kész arra, hogy Krisztus keresztségéből is részesedjék, s nem vállalja, hogy Krisztus keresztje áthassa az életét is, az tévedésben van.

– Nincs részesedés Krisztus életében az Úr vacsorájában anélkül, hogy a Jézushoz való tartozás a konkrét életre, az emberek egymás-közi kapcsolatára is rá ne nyomná a bélyegét, ne alakítaná át azt. Krisztus kereszthalálában részesedni azt jelenti: kész vagyok mindent, ami én vagyok, ami az enyém, megfeszíteni („senki se keresse a magáét” 1 Kor 10,24); azt jelenti: többé már nem magamnak élek, hanem annak, aki értünk meghalt és feltámadt („már nem én élek, hanem Krisztus él énbennem”, Gal 2,20). A Krisztus kereszthalálában való

részesedés a közösségnek egy új létét, új egységét alapozza meg, amelyet a konkrét, mindennapi kapcsolatok igazolnak vagy meghazudtolnak.

– Az Úr vacsorájában egyrészt a szentség vétele által részese-
dünk Krisztus testéből: „A kenyér, amelyet megtörünk, nem Krisztus testében való részese-
dés?” (1 Kor 10,16), ugyanakkor részese-
dünk abból a kenyérből is, amelyre az alapítás szavai vonatkoznak: „Ez az én tes-
tem, amely értetek adatik” (1 Kor 11,24). A szentségben való részese-
dés új valóságot, életet is kifejez: „Mert egy kenyér, egy test vagyunk
sokan” (1 Kor 10,17). Tehát mondhatjuk azt, hogy az alapítás szavai-
ban elhangzó „Ez az én testem”-ben az „ez” nem egyszerűen a kenyér-
re vonatkozik, hanem annak a közösségnek a teljes együttlétére, amely-
ben a tagok ezt a kenyeret fogyasztják. Az együtt étkezők magukhoz
veszik Krisztus testét, ezáltal magává Krisztus testévé válnak, Krisztus
teste által átváltoznak – Krisztus testévé. Aki ennek figyelembe vétele
nélkül eszi a kenyeret, azzal az önző magatartással, amely nem kész
arra, hogy Krisztus teste átváltoztassa őt, annak nem javára és üdvös-
ségére, hanem kárhózatára fog válni.

– Pál feltárja a korintusiak előtt, hogy az Úr vacsorája kapcsán a
szentséget illetően mit értettek félre: ez az együttlét ünnep, ünnepe
Krisztus teste szentségének a kenyérben és a borban, ugyanakkor
Krisztus testének élete a közösségben. Ez a kettő különvált náluk. Ab-
ban a tévedésben voltak, hogy mindenki (csupán) egyénileg részese-
dik Krisztusból az áldozásban. Ez azonban a keresz kiüresedését jelenti.

D.) Óravázlat

Feladat	Módszer	Eszközök, idő- tartam
1. Ének: Jó föld	ének kottából	Énekelj az Úrnak c. dal- gyűjtemény, 194.o., 10 perc
2. Előadjuk a jelenetet (ld. Bevezetés 1.): kiosztjuk a szerepeket, a szereplők átné- zik, előadjuk	minden résztevőnek jusson szerep, olvassák	sokszorosított szöveg 50 perc

Feladat	Módszer	Eszközök, időtartam
3. Pál magyarázata Krisztus testéről (1 Kor 11,17-33 és 10,16) A szöveg feldolgozása a következő kérdések alapján: – Miért tűnik Pál szemében olyan rossznak, tudatos szeretetlenségnek a korintusiak magatartása? – Az Eucharisztia milyen értelmezése rejtőzik ennek gondolati háttérében? – Pál milyen értelmezést állít ezzel szembe? A végén az óravezető megvilágítja a korintusiak félreértését és értetlenségét a szentséggel kapcsolatban, majd kifejti Pál Eucharisztia-értelmezését (ld. Bevezetés 2.)	csoportos beszélgetés	Szentírás, jegyzetpapír, ceruza, 40 perc
4. Vajon a mi gyakorlatunk tartalmaz-e hasonló hibákat?	csoportos beszélgetés	10 perc
5. Befejező ima, ének	kötetlen, kottából	gyertya, kotta 10 perc

A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat budapesti Központjában hitoktatók és érdeklődők részvételével „**Élő Ige**” címmel **bibliaiskola** működik. Az órákat októbertől májusig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig tartjuk. A kidolgozott anyagot folyamatosan közreadjuk a Jeromos füzetek állandó mellékleteként. Jelen füzetünk a harmincadik óra anyagát tartalmazza.

A sorozatot szeretettel ajánljuk füzetünk Olvasóinak figyelmébe, abban a reményben, hogy sok aktív lelkipásztor és hitoktató számára segítséget fog jelenteni.

Budapest, 2000. június.

Szeretettel:

Vágvölgyi Éva óravezető

Gelley Anna munkatárs, Tarjányi Béla szakmai vezető

Carlos Mesters

Támpontok a csoportos bibliaolvasáshoz

„Én azért jöttem, hogy életük legyen és bőségben legyen” (Jn 10,10)

*Az előző számainkban megkezdett sorozat folytatása:
a Jn 4,1-42 csoportos feldolgozása különböző módokon.
Fordította Székely István.*

IX. KILENCEDIK MEGKÖZELÍTÉSI IRÁNY:

EVANGÉLIZÁLÁS ÉS KULTÚRA:

A MI „ŐSZÖVETSÉGÜNK”,

AMI KRISZTUSHOZ VEZET BENNÜNKET

1. *Bevezetés:* A jelenlévők köszöntése után imával vagy énekkel hívjuk a Szentlelket, majd rövid ideig csendben elmélkedünk.

2. *Cél:* Megtanulni, hogy Isten örömhíre csirájában már a szamariai kultúrájában jelen volt, és hogy az mi módon nyilvánult meg először Jézus kijelentése, majd pedig a szamariai asszony hírívő szavai nyomán. Az asszony, amikor honfitársait evangélizálja, saját kultúrájukból és hagyományaikból, valamint abból a tapasztalatból indul ki, amit maga élt át a kútnál Jézussal.

3. *A magyarázat kulcsa:* Olvasáskor figyeljünk arra, hogyan talált utat az örömhír egyrészt az asszony, másrészt a szamariai nép életébe.

4. *A szöveg:* Jn 4,1-42. A felolvasás után tartsunk rövid szünetet.

5. *Kérdések:* 5.1 Mi indította arra a szamariai asszonyt, hogy hirdesse népének Jézust? Milyen érveket használt?

5.2 Milyen lépések jelzik az örömhír inkulturálódási folyamatát a szamariai nép életében?

5.3 Mi a legmeglepőbb számunkra a szamariai asszony evangélizáló érvelésében?

5.4 Mennyiben válik kérdésessé, vagy miben világosodik meg a mi módszerünk, amellyel be akarjuk vinni az örömhírt a mai világ népeinek kultúrájába?

6. *Kérések:* A szövegből kiinduló spontán könyörgések.

7. *128. zsoltár:* „Boldog az az ember, aki féli az Urat, és az ő útjain jár.”

Gyakorlati tanácsok:

a/ Az Apostolok cselekedetei szerint (Csel 8,5) Fülöp diákonus hirdeti az örömhírt a szamariaiaknak. Ő egyike a hét diákonusnak, akiket az apostolok bízta meg ezzel a küldetéssel.

Jézus és a szamariai asszony beszélgetéséről olvasott elbeszélésünk szerint viszont (Jn 4,1-42) az örömhír első közvetítői szamariaiak, sőt minden valószínűség szerint egy szamariai asszony. Ő evangélizálja saját népét, aki mint asszony és mint szamariai kétszeresen is peremre szorított személy. Ezt nélkül teszi, hogy megbízást kapna az apostoloktól, és hogy közvetítő személyeket venne igénybe.

b/ Amikor Jézust hirdeti, egyrészt saját tapasztalatából indul ki: „Gyertek, lássátok azt az embert, aki elmondott nekem mindent, amit cselekedtem!”, másrészt saját hagyományukból és kultúrájukból: „Vajon nem ő a Krisztus?” (29.v.). Vagyis az evangéliumot úgy állítja honfitársai elé, mint annak megerősítését, amiben eddig is éltek.

c/ Jézus megerősíti az asszony felismerését, mert azt mondja: „Ugye ti mondjátok: Még négy hónap, és elérkezik az aratás? Íme, mondom nektek: Emeljétek föl szemeteket, és nézzétek a szántóföldeket, mert megérték már az aratásra... Elküldtelek titeket, hogy learassátok, amit nem ti munkáltatok. Mások fáradoztak, és ti azok munkájába álltatok be” (Jn 4,35.38).

S mondja még ezt is: „Aki abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, soha többé nem szomjazik meg, hanem a víz, amelyet adok neki, örök életre szökellő vízforrás lesz benne” (14.v.). Más szóval, az örömhír magja már el van vetve a szamariaiak kultúrájában.

d/ Az igehirdetés minden tekintélyi ráhatás vagy büntetéssel való fenyegetés nélkül történik, úgy, hogy az evangélizálandó ember mondja ki a végső szót, hogy el akarja-e fogadni Jézust, vagy nem. Az asszony csak annyit mond: „Gyertek, lássátok!” (Jn 4,29; vö. 1,39); a döntés a szamariaiakra marad. Az asszony csak meghívó, tehát nem hoz létre függő viszonyt; ellenkezőleg, a szamariaiak azt mondják: „Most már nem a te beszéded miatt hiszünk, hanem mert mi magunk hallottuk, és tudjuk, hogy ő valóban a világ Üdvözítője” (42.v.).

e/ Az evangélizálás eredménye nem kulturális törés, hanem a saját kultúra megerősítése, gazdagítása. Az igehirdetés a nép kulturális értékeiből indul, és azokból nő ki: párbeszéd, vendégbarátság, együttélés, tanúságtétel – hasonlóan ahhoz, ahogyan az emmauszi tanítványok kérik Jézust: „Maradj velünk!” (Lk 24,29 – Jn 4,40). *(Folytatjuk)*

OLVASÓINK KÉRDEZIK

A kérdésekre Székely János plébános, egyetemi docens válaszol

☞ **KÉRDÉS:** Számunkra furcsa az a szokás, hogy a zsidók gyász vagy felháborodás jeleként megszagatták ruhájukat. Miért tiltották ezt meg a főpapnak (Lev 21,10)? És ha tilos volt, akkor miért szaggatta meg mégis a ruháját Kaifás (Mt 26,65; Mk 14,63)?

VÁLASZ: A ruhák megszaggatása eredetileg a gyász jele volt (vö. 2 Sám 1,11; 2 Kir 2,12). Később káromlás hallatán is szokássá vált (vö. 2 Kir 18,37; 19,1). A Misna (Kr.u. 200 körül véglegesen lezárt, de sokkal régebbi hagyományokat is őrző zsidó törvény- és szokásgyűjtemény) előírja, hogy ha a tárgyalás során a káromlás bűne beigazolódik, „a bírák felállnak, megszagatják ruháikat, és soha többé nem varrják össze” (Sanh 7,5; vö. Josephus, Bell 2,321; B.Moed Katan 25a).

A papok számára tilos volt a gyász több formája, így halálesetkor a ruhák megszaggatása (Lev 10,6; 21,10). Természetesen elképzelhetetlen volt a főpapi liturgikus ruha megszaggatása is; ezt a ruhát azonban a szentélyen kívül nem viselhette a főpap (vö. Ez 42,14; 44,19); azonkívül Kr.u. 6-37-ig a római helytartónál volt, és csak az ünnepekre adták ki (mert a Hasmoneus dinasztia idején a főpap egyben király is volt, és így a főpapi díszruha viselésének abban az időben politikai felhangjai is voltak).

Vagyis a főpap, aki nem gyászolhatott úgy, mint a többi ember, a szanhedrin ülésén mint a főtanács elnöke – a káromlás büntettének beigazolásakor – köteles volt a ruháit (nem a főpapi ruhát) megszagatni.

☞ **KÉRDÉS:** Úgy tűnik, hogy Szent Pál néha angyalokat, néha pedig gonosz lelkeket nevez „fejedelemségeknek és hatalmasságoknak”, így ezek pl. az Ef 1,21; Kol 1,16; 2,10-ben angyalokat, az Ef 6,12-ben és Kol 2,15-ben viszont gonosz lelkeket jelölnek (a Róm 8,38-ban bizonytalan az értelmük). Miért?

VÁLASZ: A Kolosszei és az Efezusi levél a korai gnoszticizmus egyes áramlatai ellen érvel. Ezen áramlatok szerint az anyagvilág gonosz szellemi lények hatalmában van, sőt a „világ elemei” (Kol 2,8.20), a levegő, a föld, a víz és a tűz maguk is istenségek. Ők a „kozmosz uralkodói” (Ef 6,12), a „levegő hatalmának fejedelmei” (Ef

2,2). A gnózis egyes irányzatai ezért az anyaggal való érintkezést, mint szennyeset és veszélyeset korlátozni igyekeztek, vö. „ne nyúlj hozzá, ne ízleld, ne érintsd” (Kol 2,21). Étel- és italtilalmak, különleges ünnepek (pl. újhold) és szertartások jellemezték a gnosztikusok vallásosságát (Kol 2,16.18).

A két levél azt hangsúlyozza, hogy Krisztus legyőzte, „lefegyverezte” ezeket „a fejedelemségeket és hatalmasságokat” (Kol 2,15), ő „a hatalmasságok feje” (Kol 2,10). „Leszállt a föld alsó részére”, legyőzve a levegő-égben uralkodó démonokat, és „kiszabadította a foglyokat” (Ef 4,8-10). Ő az egész kozmosz Ura, hiszen „Benne és Általa teremtetett minden, láthatók és láthatatlanok, trónusok, uralmak, fejedelemségek és hatalmasságok” (Kol 1,16; vö. Ef 1,21). Az Ő fegyverzetével a keresztények is győzhetnek „a fejedelemségek és hatalmasságok, a sötétség kozmikus kormányzói és a mennyei gonosz szellemek” fölött (Ef 6,12).

Vagyis Pál apostol Krisztus művének kozmikus, az anyagvilágra is kiható távlatait tárja fel. Isten örök Gondolata, amellyel a világmindenséget alkotta, Benne feltárult; Általa Isten jósága kiáradt az egész világra; Ő az egész univerzum végcélja.

Későbbi biblíamagyarázók (pl. Pseudo-Areopagita Dénes, Aquinói Szent Tamás), akik a levelekben megjelenő gnosztikus elképzeléseket nem ismerték fel, angyalokként értelmezték ezeket a „hatalmasságokat és fejedelemségeket”, és az angyalok különböző osztályainak megnevezését látták bennük.

INNEN - ONNAN

A Katolikus Bibliaszövetség 1996. évi hongkongi világkongresszusának egyik határozata – a **nők egyházunkban s így a bibliaapostoli munkában** betöltött szerepének egyik jeleként – célul tűzi ki az ú.n. „inkluzív” (férfiakhoz és nőkhez egyaránt szóló) nyelv használatát valamennyi tevékenységében és munkaterületén. Ezzel kapcsolatban a Szövetség elnöke, Wilhelm Egger püspök a Bulletin Dei Verbum 1999. évi 4. számában közli P. James Swetnam-nak, a Pápai Bibliikus Intézet professzorának a bibliafordításokat illetően óvatosságra intő észrevételeit, majd Donald Trautman bibliatudós püspök javaslatait az inkluzív nyelvnek a liturgia bibliai szövegeiben való használatára vonatkozólag, végül pedig a Hit-tani Kongregációnak az amerikai püspökökhöz azonos tárgyban írt levelét, amit személyesen Ratzinger bíboros adott át az USA püspökeinek. Ez a levél általánosan, de szigorú pontossággal rögzíti, hogy az új fordításokban nem változhat meg a Biblia szövegeinek eredeti értelme, ezen belül pl. a bibliai szereplők személye; részletesen kifejti, hogy nem módosítható az Istenre vonatkozó kijelentések eredeti nyelvi formája sem. Ügyelni kell a szentírási szövegrészek egymásra is utaló kifejezés-

módjára és bizonyos szövegeknek az egyházi hagyományban betöltött szerepére. A szövegek eredeti értelmét „javító célzattal” sem szabad módosítani. Ahol célszerű vagy szükséges, magyarázatot kell hozzáfűzni a mai olvasók számára. – Egger püspök ezek figyelembevételével több gyakorlati esetet sorol fel, ahol szabad, sőt célszerű változtatni, pl. ahol az eredeti szöveg a szóhasználatától függetlenül vitathatatlanul férfiakra és nőkre is vonatkozik, így a Róm 9,20 vagy 12,1 esetében. (Ezek a helyeken a magyar fordításokban eddig sem volt semmilyen nehézség, de a Bulletin Dei Verbumnak ugyanabban a számában Hellmut Haug protestáns teológus bemutatja, milyen problémái vannak bizonyos nyelvekben a Bibliához hű és a nőkkel szemben is igazságos – „frauengerecht” – fordításoknak.) Végül a püspök a Szövetség elnökeként idézi az előző – 1990. évi bogotai – világkongresszusnak azokat a határozatait, amelyek elítélik a nőkkel szembeni igazságtalanságokat, hangsúlyozzák a nők szerepét a bibliaapostoli munkában, javasolják a nőkre vonatkozó, a mai helyzetben utat mutató szentírási szövegek kiemelt használatát és a félreérthető helyek magyarázatát, továbbá nők bevonását a bibliafordítások ké-

szítésébe. Nyilvánvaló, hogy a hongkongi kongresszus rövid – és akkor nem elég részletesen megvitatott – nyilatkozatát a sokkal alaposabb bogotai határozat szellemében kell értelmezni.

Ghana-ban a Kumasi egyházmegye idén februárban ünnepelte a biblikus pasztoráció bevezetésének **20 éves jubileumát**. Igen gyümölcsözőek azok a 20 hétvégén át tartó (kétéves) „biblikusképző” tanfolyamok, amelyek résztvevői már közben bekapcsolódnak saját plébániájuk biblicsoportjainak és a vasárnapi igeliturgiára való előkészítéseknek a munkájába, s a végén (ha ezt plébánosuk is ajánlja) a püspöktől képesítést és megbízást kapnak. Ezt követően is évente kétszer találkozhatnak továbbképzés és tapasztalatcsere céljából. (Bull. Dei Verbum 4/1999)

A Katolikus Bibliaszövetség Ázsiai Régiójának képviselői 1999 decemberében háromnapos **tanácskozást tartottak Bangaloreban**. A megbeszélés témája – készülve a Szövetség 2002-re tervezett libanoni világkongresszusára: „Isten Szavával járva a pluralista világban”. (Bull. Dei Verbum 4/1999)

A jubileumi év alkalmából Nairobiban (Kenya) a Szent Pál Leányai szerzetesrend **Afrikai Biblia** címmel adta ki a Szentírást, amely nem új fordítás, ha-

nem (közel 40, nagyrészt afrikai biblikus munkája eredményeként) minden egyes könyv előtt részletes bevezetőt és az illető könyv Afrikát érintő jelentőségét, a szokásokat és szertartásokat magyarázó fejezetet, afrikai közmondásokat tartalmaz. – Afrikai szokás, hogy (a Szentírással való kapcsolat erősítésére) a szentmise olvasmányait a résztvevők saját Bibliájukban követik. Elterjedt az is, hogy a hét valamelyik napján este szinte teljes számban résztvesznek a következő vasárnap olvasmányait magyarázó bibliaórán. (KBF Wohltä-terbrief, 2000. április)

Kamerun első nemzeti biblikongresszusát 2000. jan. 6-9. között tartották 200 „hivatalos” résztvevő (köztük az összes püspök, és minden egyházmegyéből 5 küldött) és sok más érdeklődő részvételével. A megnyitó nap körmenetén és a záró napi ünnepélyen több mint ötezren vettek részt (a 60%-ban muzulmán lakosságú Garoua városban). A jubileumi évben az ország valamennyi egyházmegyéje rendez hasonló ünnepséget. – Az egyik egyházmegye jan. 19-én fejezte be a székesegyházban azt a három éve kezdett zárándoklatot, amelynek során minden plébániát, minden falut végigjártak; a befejező ünnep volt a jubileumi év egyházmegyei megnyitója. (KBF Wohltä-terbrief, 2000. április)

A Szentírás az életemben

Néhány gondolat Siklódi Jánosnak a marosvásárhelyi „Kis Jeromos” bibliacsoport számára írt elmélkedéseiből:

„Beteljesedett rajtuk Izajás jóvendölése, aki azt mondta: »Hallván hallotok majd, de nem értetek, és nézván néztek, de nem láttok. Mert elhízott a szíve ennek a népnek ... nehogy lássanak a szemükkel, halljanak a fülükkel, értsenek a szívükkel, nehogy megtérjenek s meggyógyítsam őket«” (Mt 13,14-15). Ez nagyon kemény mondat: a szív elhízott! Jézus lelki bajainkat jelzi. Érzelmek, legbelsőnk már nem érzékeny az isteni örömökre, irgalomra, szeretetre. „Szívünk elhízása” akadályozza, hogy felismerjük: magunk is gyógyulásra, megtérésre-szorultak lehetünk. Vagy nem vesszük észre az özvegyet, árvát, rászorulókat ...

Jézus mégis irgalmas: meggyógyítja betegeinket, és utána ételt kínál, s nem akármilyent.: Ő maga a mennyből alászállott kenyér.

„»Könyörgök ... ne haragudj, Uram, hogy még egyszer szólok...« Amikor az Úr befejezte a beszélgetést Abrahámmal, az Úr elment, Ábrahám pedig visszatért lakóhelyére” (Ter 18, 32-33).

Uram, irgalmazz! Hányszor berohanunk Hozzád, kipakolunk, s már futunk is tovább. Taníts meg, Urunk, kegyelemnek tartani, hogy szólj hozzánk, hogy közölni kívánsz valamit. Add, hogy tudjunk akkor viszszalépni Előled, ha Te befejezted. – „Sok próféta és igaz vágyott ... hallani, amiket ti hallotok” (Mt 13,17).

* * * * *

B. M. (Munkács): *Hogyan használom fel a Biblia tanulmányozásának módszereit a munkámban?*

Hitoktatási tevékenységem ideje alatt (6 év) II., III. és IV. osztályos tanulókkal foglalkoztam.

Ez év nyaráig nem ismertem a Biblia tanulmányozásának több módszerét, de nyugodtan mondhatom, így utólag, hogy a tanítás során sokszor felhasználtam egyik vagy másik módszer némely mozzanatát, noha nem tudtam, hogy az milyen módszer, mivel ezek a pedagógiai módszerekhez is hasonlítanak, vagyis hozzátartoznak részben (különösen az olvasmányok megbeszélésénél használhatók). Mivel pedagógus vagyok, így ez már magától adódott.

Például, az osztrák módszert gyakran használtam a múltban, különösen a III. és IV. osztályokban, amikor az Ószövetség és Újszövetség anyagával foglalkoztunk: Jézushoz megyünk, Jézus a mi életünk és az Elsőáldozók könyve alapján. Ezekben a könyvekben rövid részletek vannak a Bibliából. A gyerekek vagy én felolvasom a részletet és utána megbeszéljük a megadott kérdések alapján:

1. *Mit nem értettek meg?*
2. *Mi a szöveg mondanivalója?*
3. *Mivel nem értek egyet?*
4. *Mire tanít minket a szöveg (mi tetszett)?*
5. *Mit mond a szöveg a te részre?*

Például, Káin és Ábel történeténél a gyerekek nagyon szépen elmondták a véleményüket, hogy Káin rosszul cselekedett, hogy irigy volt és bűnhődnie kellett ezért, és ők nem lesznek irigyek stb.

Természetes, mivel az alsóosztályosok még kicsik, így sok kiegészítő, rávezető kérdést (kérdve-kifejtő módszer) intézünk hozzájuk és így segítünk a helyes feleletek megfogalmazásában. Szinte minden témánál tanulunk részletet a Bibliából, pl.: Jézus betegeket gyógyít, Mi lesz velünk halálunk után (A dúsgazdag és a szegény Lázár), Csak Istennel szép az élet (A tékozló fiú esete) stb.

Jelenleg negyedikesekkel foglalkozom és az elsőáldozásra készítem elő őket. Kevés a vallásos családból való gyerek. Az anyag elég nagy. A 6. órán már nagyon fáradtak a gyerekek, és az idő is kevés. De ettől eltekintve, néhány tanuló szépen halad. A legtöbbször most is az osztrák módszert tudom használni, de nem teljesen, csak néhány mozzanattal, mivel még kicsik a gyerekek. Néha előjön az összehasonlító módszer is, de ennek is csak némely mozzanata.

A Biblia tanulmányozási módszereit inkább egyéni tanulásomban tudom felhasználni. Pl.: A Teremtés könyvéből a szöveg tanulmányozásánál az összehasonlító módszer használata nyilvánvaló volt. A svéd módszert használtam Izajás könyve olvasásánál (persze itt is csak egyes mozzanatok). A hétlépéses módszert és a házi bibliakörök módszerét inkább felsősöknél lehet felhasználni, ahol a gyerekek már önállóbbak, okosabbak és jobban ismerik a Bibliát.

Mindenesetre nagyon jó, hogy megismerhettük ezeket a módszereket, sokkal könnyebb így tanulmányozni és megérteni a Biblia szövegét, és a jövőben is bizonyára még a hasznunkra fognak szolgálni. Ezért hálás köszönet, hogy megadták nekünk ezen módszerek megismerésének lehetőségét.

JUBILEUM

Társulatunk ebben a jubileumi esztendőben jutott túl megalakulásának tizedik évfordulóján. Az évforduló kapcsán Isten iránt hálátelt szívvel emlékezzünk az elmúlt tíz és fél esztendő főbb eseményeire:

- 1989.9.27. Előkészítő összejövetel
- 1990.1.27. Alakuló gyűlés
- 1990.2.13. Nyilvános megnyitó ülés (vendégek: P. Rijks, Katolikus Bibliaszövetség, F.-J. Ortkemper, Stuttgarti Bibliaközpont, N.W. Höslinger, Oszták Bibliaközpont, Klosterneuburg)
- 1990.3.23 A Társulat alapszabályának egyházi jóváhagyása
- 1990.4.13 Felvétel a Katolikus Bibliaszövetség világszervezetébe (akkori nevén: Bibliaapostolság Kat. Világszövetsége)
- 1990. június: A Békés-Dalos Újszövetség hazai kiadása (70.000 péld.)
- 1990.6.28 A Társulat polgárjogi bejegyzése
- 1990.8.27 A Jeromos füzetek bejegyzése
- 1990. Szentírásvasárnap: A Jeromos füzetek 1. számának megjelenése
- 1991.8.19. Népstadion: Pápalátogatáskor 2800 Újszövetség kiosztása a határon túli magyar fiataloknak
- 1992.1.13. A Bibliaközpont első részének (Iroda) megvásárlása
- 1992.9.13. „Küldj egy Bibliát a határon túli magyaroknak” jótékonyági hangverseny a Zeneakadémián (18.000 Újszövetség, 1.000 Biblia)
- 1993.2.26-28 Első bibliaapostolképző szeminárium (Leányfalu)
- 1993.1. 4. Az „Élő Ige” Bibliaiskola, első óra
- 1994.5.11. A Bibliaközpont második részének (Iskola) megvásárlása
- 1995.4.24. Jubileumi ünnepség Társulat megalakulásának ötödik évfordulója alkalmából (vendég: A. Ablondi püspök, a Katolikus Bibliaszövetség elnöke)
- 1995.10.23. Magyar biblikus tanárok szakmai értekezlete a Bibliaközpontban, első alkalom
- 1996.4.10. A Káldi-Neovulgáta bibliafordítás jóváhagyása
- 1997.június: A Káldi-Neovulgáta zsebbiblia megjelenése (1-25.000, 6.500 db a határon túli magyaroknak)
- 1997. december: KNB zsebbiblia második kiadása (26-50.000)
- 1999. augusztus: KNB zsebbiblia harmadik kiadása (51-75.000)
- 2000. március: Káldi-Neovulgáta Újszövetség és Zsoltárok megjelenése (2.000 db Újszövetség, 1000 db Biblia Kárpátaljára)

Alapító tagjaink

akik 1990. jan. 27-én elsőként írták alá a belépési nyilatkozatot:

Bajcsy Lajos, Bakos Zoltán, Bálint Anna dr., Balthazár Zsolt, Beöthy Bertalan, Csuka Zoltánné Kemény Katalin, Ecsedy Tamás, Fazakas Emma, Felsmann József, Gáti Ágota, Gerber Balogh György, Gerber Erzsébet, Gócze Lajos, Gruber Mária, Gyulai Oszkár plébános, Hegyi Lászlóné Bagi Erika, Holinszky Zsófia, Hegedűs Rozália, Kecskésné Pantó Eszter, Kovács Gáborné, Madarassy Orsolya, Madarassy Miklósné, Méhész Elek, Mészáros Margit, Molnár Ferenc, Nagy István, Nagy Z. Csaba, Németh Lajosné, Opálény Izabella, Palásthy Imre, Pálffy Imréné dr., Papp Mária, Pribék István, Puskás Mária, Rajkai István, Simon Ernőné dr., Stancz Éva dr., Szabados Pál, Szabó Mária, Szeleczy Szilárd, Szépvölgyi Aliz, Szerdahelyi Teréz, Szinnai Lászlóné, Tanos Gábor, Urbán Imre, Vágvölgyi Éva, Varga Antalné dr., Wisolith Ilona, Zimányi Ágnes.

Alapító taggá minősültek 1991-ben, akik az első két év során 3000 Ft-ot vagy ennél többet fizettek be Társulatunk céljaira:

Amigya Pál, Bábiczky László dr., Balla Gábor, Balogh Árpád, Bánk József dr. érsek, fr. Barsi Balázs dr., Bauer Gizella, Beer Miklós dr., Borbély Pálné, Bozzay Gyuláné, Bujdosó István, Clamar Lajos, Clamar Lajosné, Csáky Irén, Czár János dr., Debreczeni Lajos, Dorner Márta, Fekete István plébános, Felsmann Józsefné, Fenyvessy Lajos, Földényi János dr., Fried Vilmos plébános, Garbac Józsefné, Gável József, Gedeon József plébános, Gneth Zoltánné, Gorove László dr., Gyimóthy Ádám Éva, Györi Attiláné, Horvay Mária, Horváth László Lajos dr., Horváth Zoltán, Hurton Etelka, Marianne Jambor, Jancsó István plébános, Járominé Zárai Györgyi, Karcza Erzsébet, Katona István püspök, Katona Lajos plébános, Késmárki Mária, Kiss Zoltánné, Koppányi Elemér, Kovács Gábor [Hétláng], Kovács Sándor plébános, Lázi Ferenc, Lorbert Mária, Marosi I. Izidor püspök, Maros Károly, Marton Pál, Mihályi Angyalka, Milhoffer Miklós plébános, Moyzes Éva, Molnár Istvánné, Molnárné Németh Ilona, Mozsgai József plébános, Muszély Viktor, Novák József ny. plébános, Ozsváth Eszter, Pásztor Győző plébános, Peukert Emőke dr., Polgári Ferenc plébános, Puskás Ilona, Radocsa Jolán [Ferencs Mária Misszionárius Nővérek Társulat], Radnóti Mária, Ronkay Ferenc dr., Ronkay Ferencné, Simon József dr. plébános, Sipos Veronika, Szabó Ferenc, Szabó Géza plébános, Szabó Gyula dr. plébános, Szabó János plébános, Szeblák Tamás, Székely István, Szita Gábor, Szőke Jánosné, Tajdina József plébános, Tarjányi Ferenc SDB c. esperes, Tarjányi Erzsébet, Temesszentandrás Péter dr. káplán, Térmeg Jánosné dr., Török Árpád, Turny Tiborné, Turóczy Jánosné, Ugri Tamás, Várad József dr. esperes, Varga Lajos dr. püsp. titkár, Varga Sándor, Virág Gyula plébános, Vizsolyi Gyula, Vizsolyi Gyuláné.

KÖZGYŰLÉS

Meghívó – A Bibliatársulat vezetősége nevében Társulatunk minden tagját szeretettel meghívom a Szent Jeromos Bibliatársulat 2000. évi I. rendes közgyűlésére, amelyet 2000. szept. 20-án, du. fél 5 órától tartunk a budapesti Bibliaközpontban (Bp. VI. ker. Teréz krt. 28.I.6.).

Napirend: 1. A Számvizsgáló Bizottság beszámolója

2. Beszámoló az 1999/2000-es munkaév tevékenységéről

3. A 2000/2001-es munkaévre vonatkozó tervek ismertetése

Tarjányi Béla ügyvezető elnök

Várható, hogy ez az első közgyűlés nem lesz határozatképes.

A második rendes közgyűlést szeptember 30-án délelőtt fél 11 órára hirdetjük meg (ez a második közgyűlés a résztvevők számától függetlenül határozatképes lesz):

Meghívó – A Bibliatársulat vezetősége nevében Társulatunk minden tagját szeretettel meghívom a Szent Jeromos Bibliatársulat 2000. évi **II. rendes közgyűlésére**, amelyet 2000. szept. 30-án fél 11 órától tartunk a budapesti Bibliaközpontban (Bp. VI. ker. Teréz krt. 28.I.6.).

Napirend: 1. A Számvizsgáló Bizottság beszámolója

2. Beszámoló az 1999/2000-es munkaév tevékenységéről

3. A 2000/2001-es munkaévre vonatkozó tervek ismertetése

A közgyűlés előtt 10 órakor szentmise keretében adunk hálát Istennek a kapott jótéteményekért.

Szeretettel várjuk minden kedves Tagtársunkat!

Budapest, 2000. jún. 15.

Tarjányi Béla ügyvezető elnök

Társulatunk életéből

A budapesti **Jeromos-esték** keretében áprilisban **Puskás Attila** egyetemi professzor azt mutatta be, hogy miként jelenik meg a Szentírásban, majd az egyházatyáknál és a középkori teológiában a teremtés, mint a Szentháromság-Egyisten műve, s ez hogyan ad választ a mai filozófia alapkérdéseire. Májusban **Bábel Balázs kalocsa-kecskeméti érsek** azt fejtette ki, hogy mint tükröződik történelmünk során (kezdve többszáz évvel a honfoglalás előtt) nemzetünknek a kereszténységgel való szoros kapcsolata.

Idén már hetedik éve rendezte meg *Társulatunk Győri Egyházmegyei Csoportja* és a Mosonmagyaróvári Piarista Általános Iskola és Gimnázium **országos bibliai rajzpályázatát**. A téma ebben az évben „*Pál apostol útjai*” volt. A résztvevők a Szentírás tanulmányozása révén megismerkedhettek Pál apostol szerepével az egyház elterjesztésében, és egy-egy jelenet rajzával fejezhették ki benyomásukat. – A pályázatra *496 rajz érkezett* az ország egész területéről és a Felvidékről. A zsűri művészi szempontból értékelve 3 kategóriában összesen 30 rajtot jutalmazott, külön díjazva az egyes kategóriák első 3 helyezettjét. Az ünnepélyes eredményhirdetésre május 6-án került sor a Piarista Iskolában. Az ünnepélyre a folyosón kifüggesztették a legszebb 130 alkotást, ezen belül külön a jutalmazott 30 rajtot a díjazás megjelölésével. – *Thiesz Józsefné igazgató-helyettes* bevezető szavai után *Pályi Gábor* piarista *igazgató* olvasta fel a nyertesek nevét. A jutalmazottak oklevelét, ezen belül a 9 díjazott könyvjutalmát *Wolf Pál Péter* jánossomorjai plébános (*Társulatunk egyházmegyei koordinátora*) és központunk kiküldöttje, *Szeleczy Szilárd* adta át a csillogó szemű, boldog nyerteseknek. A 9 díjazott meghívást kap a Hanságligeten tartandó lelkigyakorlatos alkotótáborba. – A felemelő ünnepség a himnusz eléneklésével fejeződött be, majd a résztvevők a kápolnában háláadó szentmisén vettek részt.

Továbbképzési munkacsoportunk május folyamán a Vajdaságban, valamint a felvidéki hitoktatóknak (Sátoraljaújhelyen) tartott biblia-apostolképző szemináriumot. (Részletesebben következő számunkban.)

Ősztől folytatódnak *Társulatunk pécsi összejevelei* (a Szent István téri Zárdatemplom hittantermében) felnőtteknek minden hó 3. hétfőjén 18 órakor. Ifjúsági bibliaóra minden hétfőn 17 órakor.

* * * * *

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 5-6-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását kivesdje munkánkhoz, és imáiba foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jötevőnk és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

A **szentségimádások időpontja és az elmélkedések témája** (Bibliaközpont, minden második pénteken du. 5-6-ig) a SZENTHÁROMSÁG ÉVÉBEN (júl.-okt.): júl. 7: 1 Pét 4,12-14; júl. 21: 1 Pét 1,8-9; aug. 4: Jn 16,20-22; aug. 18: Mt 5,11-12; szept. 1: Jn 15,10-11; szept. 15: 1 Tessz 1,5-7; szept. 29: Kol 1,24-25; okt. 13: Jel 19,6-8; okt. 27: 1 Ján 1,3-4.

**MINDEN ÉRDEKLŐDŐNEK
SZERETETTEL AJÁNLJUK KIADVÁNYAINKAT:**

Ó- és ÚJSZÖVETSÉGI SZENTÍRÁS (Káldi-Neovulgáta), Ára 1400 Ft

ÚJSZÖVETSÉG és ZSOLTÁROK (Káldi-Neovulgáta), Ára: 980 Ft.

*Plébániák, hitoktatók, egyházi közösségek a Bibliaközpontban
kezdvezményesen hozzájuthatnak:*

Szentírás: a helyszínen készpénzért 990 Ft, postai szállítással 1050 Ft.

Újszövetség és Zsoltárok: készpénzért 790 Ft, postán 830 Ft.

**A STUTTGARTI KISKOMMENTÁR
eddig megjelent kötetei:**

J. Kremer, 2. **KORINTUSI LEVÉL, SKK 8, Ára: 520 Ft**

W. Radl, **GALATA LEVÉL, SKK 9, Ára: 440 Ft**

B. Mayer, **FILIPPI és FILEMON LEVÉL, SKK 11, Ára: 420 Ft**

O. Knoch, 1. és 2. **TESSZALONIKI LEVÉL, SKK 12, Ára: 380 Ft**

P.-A. Seethaler, 1. és 2. **PÉTER LEVÉL, JÚDÁS LEVÉL, SKK 16,
Ára: 580.- Ft**

BIBLIKUS ÍRÁSOK sorozatunk:

SZENTÍRÁSMAGYARÁZAT AZ EGYHÁZBAN, BIR 1, Ára: 380 Ft

Mócsy Imre S.J., **MI A BIBLIA? BIR 2, Ára: 420 Ft**

Tarjányi Béla, **BIBLIKUS TEOLÓGIA – Tanulmányok, BIR 3,
Ára: 560 Ft**

Gyürki László, **A BIBLIA FÖLDJE – MAGYAR SZENTÍRÁS-
FORDÍTÁSOK, BIR 4, Ára: 420 Ft**

E g y é b: **BIBLIATUDOMÁNY CD** (Káldi-Neovulgáta Biblia,
konkordancia, 35 biblikus könyv, 600 kép), Ára: 8000 Ft

Vágvölgyi Éva, **CSENDES PERCEK, Ára: 580,- Ft.**

Vágvölgyi Éva, **AZ ARANYVIRÁG – Mesék kicsiknek és nagyoknak (3.
kiadás). Ára: 540,- Ft.**

Tarjányi Béla, **ÚJSZÖVETSÉGI ALAPISMERETEK 1-2. kötet (Szt. J.
Bibliatársulat, 1996.) Ára: kötetenként 640,- Ft.**

Pollák-Kaim, **HÉBER-MAGYAR SZÓTÁR** (reprint) Ára: 1600,- Ft

---

Isten Szava

Éves hozzájárulás 600 Ft (+ postaköltség)

Uram,

A természet nem mond szavakat,

Nem muzsikál hangszereken,

Nem fest, és nem készít szobrokat,

Mégis mindennél beszédesebben

Mondja el a Te végtelen jóságodat,

Szépségedet, szeretetedet.

Havva

örökre megmarad
